

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

İletişim Fakültesi

Konu:

“KKTC Medyasının Engelli Sporuna Katkısı”
Mezuniyet Projesi

Danışman:

Yrd.Doç.Dr.Neriman Saygılı

Hazırlayan:

Yeşim Tuncel Kotak

Radyo,TV ve Sinema Bölümü

961035

Lefkoşa, 2001

ÖNSÖZ

Ülkemiz “engelli” insanı sporla yaşama sarılarak verdikleri mücadeleleriyle bizlere, sağlam iki kol, sağlam iki bacakla çoğu zaman nedensiz aciz kalabildiğimizi gayet iyi göstermişlerdir. “KKTC Medyasının Engelli (tekerlekli sandalye basketbol) Sporuna Katkısı”yla sadece medyanın olumlu yöndeki gücünü ortaya koymayı değil, aynı zamanda azmin zaferini, engelli insanlarımızın sıfırdan başlayarak hayatlarını anlamlı kılan gelişmelere nasıl imza koyduklarını göstermek istedim. Onlar bugün halen önlerinde duran hiç de küçümsenemeyecek büyük “engellere” rağmen kendilerini ıspatlamakla kalmamış, ülkemizde faaliyet gösteren diğer spor federasyonlarını geride bırakarak dünyaya açılmışlardır.

Çalışmamla ilgili 10 yıllık arşivlerinden yararlanma fırsatını verdikleri için öncelikle Kıbrıs Gazetesi’ne, yabancı dilde kaynağın çevirisi için de Fahri Tunalıer’e içtenlikle teşekkür ederim.

GİRİŞ

Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti medyasının, ülkemizde sadece 4 kişiyle başlayıp takımsal mücadeleye dönen tekerlekli sandalye basketboluna katkısı, özellikle yazılı basında bu yönde yer alan haberlerle desteklenerek ortaya konulacaktır.

Ülkemiz medyasının engelli sporlarına katkısını incelerken ilk olarak birinci bölümde tekerlekli sandalye basketbolunun tarihine göz atılacaktır. Bu bölümde dünyada başlangıç, Horst Strohkendl'in kaleme aldığı "The 50th Anniversary of Wheelchair Basketball" adlı kitaptan alıntılarla anlatılacak, ardından ülkemizde başlangıç, yazılı basına yansıyan haberler ve röportajlarla aktarılacaktır. Burada, ülkemizin 1991 yılından itibaren tanımaya başladığı "yeni dal", yani tekerlekli sandalye basketbolunun kitle iletişim araçlarındaki yeri incelenecek ve medyanın öneminden de bahsedilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde yazılı basının önemine değinilirken Kıbrıs gazetesinin tekerlekli sandalye basketboluna katkısı işlenecek, gazeteye yansıyan haber, yorum ve eleştiriler aktarılacaktır. Yüksek tirajlı Kıbrıs gazetesi hakkında kısa bilginin yanı sıra diğer gazetelerin yaklaşımı da bu bölümde işlenecektir.

"KKTC Medyasının Engelli Sporuna Katkısı" konulu projenin üçüncü ve son bölümünde ise tekerlekli sandalye basketbolunun işitsel ve görsel basında işlenişi ele alınacaktır. Burada yazılı basının ardından görsel ve işitsel basının da devreye girmesiyle meydana gelen gelişmeler aktarılacaktır. Ülkemizde son yıllarda (1998-2000) yayın hakkı kazanan radyo ve televizyon kanallarından da söz edilerek, düzenli yayınlarını sürdüren radyo ve televizyonların haber ve programlarıyla bu dala verdiği destek gündeme getirilecektir. Konu ile ilgili olarak Bayrak Radyo Televizyon Kurumu (BRTK) son bölümde ayrı olarak ele alınacaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
GİRİŞ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III

I.BÖLÜM

I. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA SPOR VE TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	1
1.1. Dünyada Başlangıç ve Tarihsel Gelişim.....	2
1.2. KKTC'de Başlangıç ve Tarihsel Gelişim.....	10
II. YENİ BİR SPOR DALININ KEŞFİ VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDAKİ YERİ.....	21
2.1. Yeni Bir Spor Dalı.....	22
2.2. Kitle İletişim Araçlarında Ortopedik Engelliler.....	24

II.BÖLÜM

I. YAZILI BASINDA ÖZÜRLÜLER VE SPOR.....	27
1.1. Yazılı Basının Kapsamı.....	27
1.1.1. Yazılı Basının Önemi.....	28
1.1.2. Yazılı Basının Kamusal Görevleri.....	29
1.2. Yazılı Basında Haber Seçimi ve Özürllüler.....	30
1.2.1. Kıbrıs Gazetesinde Özürllüler ve Spor.....	32
1.2.2. Diğer Gazetelerde Özürllüler ve Spor.....	35
II. YAZILI BASINDA TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLU.....	41
2.1. Tekerlekli Sandalye Basketbolu.....	41
2.2. Yazılı Basında Yankıları, Eleştiri ve Yorumlar.....	42

III. BÖLÜM

I. İŞİTSEL VE GÖRSEL BASINDA ÖZÜRLÜLER VE SPOR.....	49
1.1. Radyolarda Özürllüler, Spor ve Tekerlekli Sandalye Basketbolu....	50
1.2. Televizyonlarda Özürllüler, Spor ve Tekerlekli Sandalye Basketbolu	53
II. BAYRAK RADYO TELEVİZYON KURUMU VE TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLUNA KATIKLARI.....	54
2.1. BRTK ve Haber Programlarında Özürllüler.....	54
2.2. BRTK ve Spor Programlarında Özürllüler.....	57
SONUÇ.....	59
KAYNAKÇA.....	61
DİZİN.....	63

I. BÖLÜM

I. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA SPOR VE TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti spor basınına baktığımız zaman genelde "futbol" ağırlıklı haberlere rastlamaktayız. Bu durum yazılı basında olduğu gibi işitsel ve görsel basında da aynıdır. Gazetelerin spor sayfalarında, radyo ve televizyon haber bültenlerinde ya da özel olarak dinyelici ve izleyiciye sunulan spor programlarda futbol genellikle ağırlıklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu spor basınınımızın somut gerçeğidir. Futbol dışında kalan branşlarla ilgilenen kesimler her fırsatta medyaya bu konuda sitemde bulunmakta, daha fazla ilgi beklemektedir.

Ülkemiz "ortopedik engelli" insanının 1991 yılında başlayan spordaki mücadelesi aynı yıl yazılı basından destek gördü. Ortopedik engelliler tekerlekli sandalye basketbol çalışmaları ile gündeme gelirken bu dalda kısa sürede yakaladıkları başarı sayesinde gazete köşelerinde daha sık karşımıza çıkmaya başladı. Günümüzde gerek gazetelere gerekse radyo ve televizyonlara konu olan ortopedik engelli insanlarımızın sporla yaşamda var olduklarını görüyoruz. Onlar artık geçmiş yıllardan farklı olarak sporun "sihri" sayesinde daha sık yaşamlarımıza konu olmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti medyasının tekerlekli sandalye basketboluna katkısı, burada medyanın gücü incelenirken yetişkinlerinin görüşlerine de başvurulmuştur. Ortopedik engelli insanlarımızın sporla yaşam arasında kurduğu köprüyü medyada iyi takip edenler, her ne kadar da engellilerin tekerlekli sandalye basketbol mücadelesine yer verilse de "futbol" haberlerinin bu dalın önüne geçtiğini söylemektedir.

1.1. Dünyada Başlangıç ve Tarihsel Gelişim

Tekerlekli sandalye basketbolu dünyada bilinen ve hayli yerleşmiş bir spor dalıdır. Bugün bu spor dalı, bildiğimiz basketbol, "running basketball" yani koşan basketbol dalından ayrı bir dal olarak vardır. Başlangıçta ortopedik engelli insanların rehabilitasyonunda karşımıza çıkan tekerlekli sandalye basketbolunda günümüzde sadece omuriliği zedelenmiş (parapleji), çocuk felci (polio) geçirmiş ya da kol ve bacağı kesik (ampüte) engelli insanlarımız yoktur. Bu dalda basit diz operasyonları geçiren yürüyebilen insanlar da pota altında mücadele vermektedir.

Tekerleli sandalye basketbolu artık uluslararası bir spor dalıdır. 1970 yılında kadınlar da bu spor dalında varlık göstermeye başladı. Engelli kadın basketbolcular 1974 yılından itibaren ise erkeklerin yanında aynı takımda maç oynama hakkı elde etti (1).

"The 50th Anniversary of Wheelchair Basketball" (Tekerlekli Sandalye Basketbolunun 50. Yıldönümü) isimli kaynak kitap bize dünyada bu spor dalının başlangıcı ve gelişimi ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. Kitabın birinci bölümünün başında Yazar Horst Strohkendl, özellikle tekerlekli sandalye kullanan özürülüler başta olmak üzere çeşitli engelleri bulunan kişilere yönelik sporların tarihine göz atılırsa, özürlü kişilerin spor yapması konusunda öncülük yapanların başlangıçta büyük zorluklarla karşı karşıya kaldıklarının görüldüğünü belirtiyor. Strohkendl, rehabilitasyonun bir disiplin olarak tıpta yer almasının 20. yüzyılın önemli olaylarından biri olduğunu söylüyor. Fakat, buna rağmen önceleri özürülülere mahsus sportif aktivitelerinin özürülülerin rehabilitasyonu sürecinde öncelik taşımadığının da bir gerçek olduğunu vurguluyor (2).

"Aslında bugün bile sadece bazı hastanelerde spor programlarına yer verilmekte bunlar da normalde omurilikte meydana gelen yaralanmaların

1). <http://www.nwba.org/history.html>.

2). Strohkendl, H., "The 50 th Anniversary of Wheelchair Basketball", IWBFYayını, New York,1996, s.12.

tedavisinde uygulanmaktadırlar. Doğrusunu söylemek gerekirse özürli kişilerin çabaları ile başatılan spor faaliyetlerinin zamanla gelişmesi örgütlü bir çalışmadan çok hasbelkader doğru zamanda doğru yerde bulunan olağanüstü motivasyona sahip bazı insanların gayretleriyle mümkün olmuştur” diyen Horst Strohkendl, tekerlekli sandalye sporları ve tekerlekli sandalye basketbolunun 2. Dünya Savaşı'nın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde ve İngiltere'de gelişmeye başladığından söz ediyor.

Tekerlekli sandalye basketbol dalının Amerika ve İngiltere'deki başlangıcı ve gelişimi ile ilgili bilgiler, Yazar Horst Strohkendl'in "The 50th Anniversary of Wheelchair Basketball" isimli kitabının ilk bölümünde aktardıklarından yola çıkılarak aşağıda, başlıklar altında aktarılacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri

Tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili kayıtları tutan Amerika Felçli Veteranlar Birliği-PVA (Paralysed Veterans of America) nin yönetici ve Ulusal Tekerlekli Sandalye Basketbol Birliği'nin ilk başkanlarından Harry A.Schweikert Jr. 'a göre bu spor dalı Amerika Birleşik Devletleri'nin hem doğu hem de batı yakasında aynı tarihte, 1946 yılında ortaya çıkmıştır (3).

İnsanlık tarihinin en büyük trajedilerinden biri olarak kabul edilen 2. Dünya Savaşı'na katılan askerlerden cephedeki çarpışmalar esnasında yaralanan ve omurilikleri hasar görenler Veterans Administration Hospital (Savaş Gazileri Hastanesi)ne yatırılmaktaydılar. Hastanenin koğuşları omuriliklerinden yaralanmış genç kurbanlarla doluydu. 1944 yılında İngiltere'de Sir Ludwig Guttman, geliştirdiği bir tedavi metoduyla eskiden felçli hastaları erken ölümle tehdit eden yatak yaraları ve böbrek enfeksiyonları gibi ikincil komplikasyonları ortadan kaldırmıştı. Böylece sürekli ve disiplinli bir bakım ve özel idmanlar sayesinde omurilikleri zedelenmiş kişilerin de yaşam

3). Ibid., s.13.

sürelerini normale dönüştürmek mümkün olabilecekti.

Vücudun belden aşağısının omurilikteki sinirlerin zarar görmesi sonucu fonksiyonlarını yerine getiremeyecek şekilde felç olması durumunda tekerlekli sandalye hastaya bağımsız hareket etme olanağı sağlayan tek araç olmaktadır. Everest ve Jennings'in 1932 yılında icat edilen katlanabilen tekerlekli sandalyesi hareket kabiliyetlerini kaybetmiş genç ve aktif malul gazilerin kullanımına sunuldu.

İlk maçlar ve haberler

Tekerlekli sandalye basketbolunun ortaya çıkması ve gelişmesi, kendilerini Amerika Birleşik Devletleri'nin kahramanları olarak gören ve sayıları 2500 civarında olan omurilikleri hasarlı malul gazilerin bu sakatlıklarına rağmen içlerinde yanmaya devam eden güçlü yaşama arzusunun bir sonucudur. Malul gaziler bir tekerlekli sandalyeye mahkum olmanın mutsuzluğu içinde sıkıcı ve insanı bunaltan bir hastane yaşamı ile yetinmek yerine, pes etmeyerek eğlence ve heyecan arayışı içine girdiler. Tekerlekli sandalyeye mahkum olanlar bile koltuk değneği ile yürüyebilenleri, protez takılan hastaları kısmi özürlü ve hatta şanslı kabul ettiler.

Başka ülkelerde omuriliklerindeki hasarlar nedeniyle sakat kalan birçok kişi tedavi edilemeyerek acı içinde, gözden uzakta ücra hastane odalarında yaşama veda ederken 1946 yılından itibaren Amerika Felçli Veteranlar Birliği (PVA) tekerlekli sandalye basketbolu turnuvaları ve gösteri maçları düzenlemeye başlamıştı. Bu maçlar gazetelerde de haber olarak yer buluyordu (4).

Örneğin Framingham News gazetesinde yer alan bir habere göre, Cushing Veterans Administration Hastanesi'nde yatan malul gaziler ile Boston Celtics arasında 6 Aralık 1946'da yapılan maçı gaziler 18-2 kazanmışlardı. Yine aynı gazetenin 21.2.1947 tarihli nüshasında yayınlanan bir haberde

4). Ibid., s.13-14.

Cushing Hospital'ın 505 no'lu koğuşu ile 507 no'lu koğuşu arasındaki müsabakayı 505 no'lu koğuşun 2 sayı farkla 14-12 kazandığı belirtilmekteydi.

Önemli bir basketbol olayı 10 Mart 1948'de New York'un ünlü Madison Square Garden'ında yer aldı. Daha sonraları ismini New England Clippers olarak değiştiren Cushing Hospital Framington takımı ile New York'ta bulunan Halloran Hastanesi takımlarının karşı karşıya geldiği bu gösteri maçını tam 15,561 (15 bin beşyüz altmış bir) kişi izledi. Dünyaca ünlü haber dergisi Newsweek de 22 Mart 1948 tarihli ve Vol XXXI, 12 no'lu sayısında tekerlekli sandalye basketboluna geniş yer verdi ve Jack Gerhardt isimli oyuncuyu da kapak yaptı. Halloran Hastanesi takımı maçı 20-11 kazandı.

Ulusal Tekerlekli Sandalye Birliği

1948 yılında California eyaletinin "the Flying Wheels" takımı uçakla Amerika Birleşik Devletleri turuna çıkarak maçlar yaptı. Bu maçlardan biri New England Clippers'e karşıydı. Maçı, New England Clippers 18-6'lık skorla kazanan taraf oldu. Bu turnenin tekerlekli sandalye basketbolunun tanınmasına çok büyük bir katkısı olmuştur (5).

Bu arada, kasaba takımlarının kurulması tekerlekli sandalye basketbolunda önemli bir değişikliğe yol açtı. Felçli olmayan fiziki özürllüler de bu heyecan verici spora katıldılar. Bunların bir kısmı çocuk felci geçirenler veya bazı nedenlerle ayakları kesilenlerdendi.

Öte yandan, Timothy Nugent'in bu spor dalında yerini almasıyla birlikte tekerlekli sandalye basketbolun kaderi ciddi şekilde değişmeye başladı. İngiliz Doktor Sir Ludwig Guttmann'ın tıp alanında özürllülere yönelik başarılı çalışmalarına enerji yüklü ve iyimserlik dolu bir kişi olan Nugent de pedagojik destek sağladı. Guttmann vizyonu sayesinde "Utopia" adını verdiği programı

5). Ibid., s.14.

formüle etmiş, özürlü insanların topluma entegre edilmesinin sözünü vermişti. Nugent, bu asil hedefe ulaşmak için gerekli olan tüm araçları seferber etti. Kendi felsefesinden ödün vermeden 1,2,3 Nisan 1949'da Galesburg, Illinois'te yapılan toplantılarda Ulusal Tekerlekli Sandalye Basketbol Birliği (NWBA) nin kuruluşunu organize etti (6).

İngiltere

Genel kanı tekerlekli sandalye basketbolunun ilk kez İngiltere'de Stoke Mandeville / Aylesbury kasabasında oynandığı şeklindedir (7).

Sir Ludwig Guttmann'ın 1944 yılında omurilik zedelenmelerinin tedavisi için modern tedavi yöntemlerini geliştirdiği yer olan Stoke Mandeville'de okçuluk, masatenisi, cirit atma gibi tekerlekli sandalye sporlarının ilk kez yapıldığı hususunda kimsenin bir kuşkusu bulunmamaktadır. Aslında Stoke Mandeville Hastanesi'nde ilk defa oluşturulan omurilik sakatlıkları merkezinde ilk oynanan takım oyunu ise tekerlekli sandalye polosudur. Daha sonra bu sporun yerini 1947 yılında basketbolun uzak bir akrabası sayılabilecek netbol aldı. O günlerde çemberlerin arkasında tahta yoktu. Sahanın iki ucunda bulunan direkler üzerine birer pota yerleştirilmişti. Top sürme kuralı olmadığı için sadece oyuncuların paslaşması sonucu atış kullanılıyordu. Her basket bir *sayı olarak değerlendiriliyordu. Oyun bu şekliyle Stoke Mandeville'de 1955 yılına kadar oynandı.*

1952 yılında yapılan Stoke Mandeville Oyunları Hollandalı malul gazilerin de ilk kez katılması ile uluslararası kimlik kazandı. Sonraki yıllarda bu harekete birçok Avrupa ülkesi de katıldı. 1953 yılında yapılan ikinci Uluslararası Stoke Mandeville Oyunları'na Kanada'nın the Wheelchair

6). Ibid., s.15.

7). Ibid., s.16.

Wonders of Quebec basketbol takımının katılması ile Kuzey Amerika'dan da ilk katılım gerçekleşmiş oldu. Tekerlekli sandalye basketbolunun "Mekke"si ile ilgili haberler artık tüm dünyaya yayılmaya başlıyordu (8).

Uluslararası alanda kabul ve ilk Paralympic

Tekerlekli sandalye basketbolu süreç içerisinde tekerlekli sandalye sporlarının en heyecan verici sporu olarak ön sıraya oturdu. Özellikle turnuvaların final maçlarına ilgi olağanüstü boyutlara ulaştı (9). Tekerlekli sandalye basketbolu aynı zamanda diğer sporlara da önderlik yapan bir güç haline gelmişti.

Tekerlekli sandalye sporlarının uluslararası alanda da tanınması ve kabul edilmesi 1956 yılında uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)'nin Sir Ludwig Guttmann'a Fearnley Kupası ödülünü vermesiyle başlamıştır.

İlk Paralympic Oyunları (Özürlüler Olimpiyatı) Roma Olimpiyatları'ndan iki hafta sonra yapıldı. 1964 yılında Tokyo'da yapılan Özürlüler Olimpiyatları'nda tekerlekli sandalye basketbolu iki grupta oynandı. Birinci grupta tamamen felçli olanlar, diğer grupta ise kısmi özürlüler yer alıyordu. Hem Roma'da hem de Tokyo'da altın madalyayı Amerika Birleşik Devletleri takımları kazandı.

İlk Avrupa Şampiyonası

1970 yılında Andre'Raes'in organize ettiği ilk Avrupa Tekerlekli Sandalye Basketbol Şampiyonası, Bruges, Belçika'da yapıldı (10). 1971 yılında ikinci Avrupa Şampiyonası Kerpape, Fransa'da oynandı. 1973 yılında Gold Cup Turnuvası'na evsahipliğini yine Bruges/Belçika yaptı.

8). Ibid., s.17.

9). Ibid., s.21.

10). Ibid., s.19.

Tekerlekli sandalye basketboluna 3 önemli yönetici

1976 yılında yapılan seçimle tekerlekli sandalye basketbolunun üç yeni yöneticisi göreve getiriliyordu (11). Stan Labanowich başkanlık koltuğuna oturdu. İsrail'den Reuven Heller, Almanya'dan Horst Strohkendl seçimi kazanan diğer isimlerdi. Bu arada, Andre Raes, "Gold Cup" turnuvalarının organizasyonunu üstlendi ve Gold Cup Komitesi'nin başkanlığını yürüttü. Andre Raes, 1973 yılında düzenlenen ve 8 Avrupa takımının katıldığı ve 1975 yılında tekerlekli sandalye basketbolu dünyasındaki tüm takımların yer aldığı çok mükemmel iki şampiyonayı organize ederek herkesin takdirini kazanmıştı. Stan Labanowich ve komitesi 1976'da Toronto'da yapılan 5. Felçliler Olimpiyatı, 1977'de Hollanda'da düzenlenen 4. Tekerlekli Sandalye Basketbol Avrupa Şampiyonası, 1978'de Lorient, Fransa'da yer alan 5. Tekerlekli Sandalye Basketbolu Avrupa Şampiyonası ve 1979'da Tampa, Florida'nın evsahipliği yaptığı 3. Gold Cup Turnuvası'nda sergiledikleri pozitif önderlik ve yöneticilik becerileriyle organizasyonun temellerini sağlamlaştırmaya devam ettiler.

IWBF ve bağımsızlığa giden yol

Kendisi özürlü olmamakla beraber Stan Labanowich, tekerlekli sandalye basketbolunun gelişmesi ve yayılmasında çok büyük katkıda bulunmuştur. Bu dalda Philip Craven gibi diğer özürlülerin önünü açan Stan Labanowich'tir. Labanowich, tekerlekli sandalye basketbolunda ve rehabilitasyonda self determinasyonu ancak ve sadece sporcuların kendilerinin gerçekleştirebileceğine inanmaktaydı.

11). Ibid., s.20.

1988 yılında Seul, Kore'de 8. Özürlüler Olimpiyatı yapıldı. Ve Philip Craven seçimler sonucu ISMGF (Uluslararası Stoke Mandeville Oyunları Federasyonu)nın tekerlekli sandalye bölümü başkanlığına getirildi.

1989 yılında isim değişikliği yapılarak *International Wheelchair Basketball Federation* (IWBF) yani Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Federasyonu ismi kabul edildi (12). Uluslararası Stoke Mandeville Oyunları Federasyonu (ISMGF) da bu ismi onayladı. Aynı yıl federasyon tüzüğünde de tadilatlar yapıldı ve FIBA (Uluslararası Basketbol Federasyonu) modeline yakın bir tüzük ortaya çıktı. Çeşitli IWBF alt komiteleri komisyonlara dönüştürüldü. "Hakemlik" ve "Kurallar" alt komiteleri birleştirilerek Teknik Komisyon'a dönüştürüldü. Bu yeni yaklaşımla komisyonların artan sorumluluk ve bağımsızlıklarına vurgu yapıldı. Tekerlekli sandalye basketboluna üye ülkeler FIBA benzeri bir uygulamayla bölgelere ayrıldı. FIBA'nın özürlüler için Basketbol Komisyonu ile IWBF arasında daha yakın ilişkiler kuruldu.

1992 yılında Teknik Komisyon'un başkanlığına bir tekerlekli sandalye basketbol oyuncusu olan ve oyuncuların self determinasyon hakkının en büyük savunucularından biri olan "Tip" Thiboutot getirildi. "Tip", oyuncu katılımının önemi üzerinde durdu ve bunu artırmaya gayret etti. Onun bu çabaları, tekerlekli sandalye basketbolunda oyuncuların ön planda olduğu ve bu sporu yönlendirdikleri gerçeğinin ve tekerlekli sandalye basketbolunun bağımsız bir spor dalı olduğunun herkesçe kabul edilmesini sağladı (13).

Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Federasyonu (IWBF), 1993 yılında Avrupa Şampiyonası'nın yapıldığı Berlin'de toplanan Genel Kurul'da alınan kararla bağımsız bir federasyon oldu (14).

12). İbid., s.23.

13). İbid., s.24

14). İbid., s.25

1.2. KKTC’de Başlangıç ve Tarihsel Gelişim

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde engelli insanlarımızın spor yaşamı 1991 yılında başladı. Bu hareketi başlatan ve devam ettiren engelli grubu, ortopedikler olmuştur. Ortopedik engellilerimiz 1991 yılından itibaren zaman zaman yol yarışları, yüzme, ardından okçuluk ve masatenisi gibi dallarda da faaliyetler düzenlemişlerdir. Fakat, başlangıçtan bugüne tekerlekli sandalye basketboluna ağırlık verilmiş bu dalda büyük yol alınmıştır.

1991 yılında Mustafa Çelik isimli gencin önderliğinde, Güzelyurt, Çatalköy ve Vadili’den 4 engelli insanımız biraraya gelerek ilk kez antrenmanlara başladı. Tekerlekli sandalye basketbolu daha sonra 5 kişiden zamanla bir takım düzeyine geliyor ve uzun bir macera başlıyordu. Önceleri kendi aralarında maçlar yapmaya başlayan takıma Türkiye’den 1994 yılında gelen davet yurt dışı kapılarını açmış oldu.

1994 yılının Haziran ayında İstanbul’da gerçekleştirilen “Hakem, Antrenör ve Puanlama” seminerlerine katılan engelli basketbolcularımız uluslararası üst düzey yetkililer ile tanışma fırsatını yakalıyordu. Bu organizasyonun ardından aynı yıl ülkemizde tekerlekli sandalye basketbolundan ilk kez yabancı konukları ağırladık. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Arçelik Ram Trading’in sponsorluğunda dört kez gerçekleştirilen “Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası”nın temeli de Almanya Türk Karması, İzmir, İskenderun ve ülkemiz ekibini buluşturan bu organizasyonla atılıyordu.

Ülkemiz ilk kez 1995 yılının Temmuz ayında tekerlekli sandalye basketbolunda uluslararası düzeyde önemli bir etkinliğe imza koyarken, gerçekleştirilen bu turnuva ile yurt dışında adından söz ettiriyor ve dünyaya açılıyordu. Bugün Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli Sandalye Basketbol 1. Ligi’nin iddialı takımları arasında yer alan tekerlekli sandalye basketbol takımımız, her yıl Türkiye dışında dünya ülkelerinden uluslararası organizasyonlara davet almaktadır. Ortopedik engelli sporcularımız Almanya, İngiltere ve İsrail’de düzenlenen turnuvalara her yıl davet almakta ve katılmaktadırlar.

Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği çatısı altında başlayan spor faaliyetleri bugün Özürlüler Spor Federasyonu yönetiminde gelişerek devam etmektedir. Mesarya Alternatifspor (MASK) olarak Türkiye 1. Ligi'nde basketbol dalında iddialı şekilde mücadele veren sporcularımıza davet sadece Almanya, İngiltere ve İsrail'den değil dünyanın çeşitli ülkelerinden gelmeye devam ediyor. Bugüne kadar Güney Afrika, Avustralya, Fransa gibi ülkelerden de çeşitli organizasyonlar için davetler alan tekerlekli sandalye basketbolcularımız maddi olanaksızlıklar nedeniyle bu uluslararası organizasyonlarda yer alamamışlardır.

Özürlüler Spor Federasyonu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde diğer spor federasyonlarından çok farklı bir konumdadır. Arçelik turnuvası ile Türkiye dışındaki katılımcı ülkelerde de adından söz ettiren federasyonumuz diğer federasyonlardan farklı olarak siyasi engelleri çoktan aşmış, dünyaya açılmıştır.

Mustafa Çelik

Ülkemizde tekerlekli sandalye basketbolunun başlangıcı, bu fikrin nasıl doğduğuna geçmeden önce tekerlekli sandalye basketboluna imzasını koyan Mustafa Çelik'le ilgili bilgiler vermek doğru olacaktır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde tekerlekli sandalye basketbolunu başlatma düşü 1983 yılında gündeme geldi. Oldukça uzun olan bu macera, Türk Maarif Koleji'nde lise son sınıfta öğrenim gören Mustafa Çelik'in ciddi bir trafik kazası geçirmesiyle başladı. Gerek okul dışında gerekse okulunda aktif bir sporcu olan Çelik, 1982 yılında arkadaşları ile birlikte geçirdiği trafik kazası sonucu yürüme yeteneğini yitirdi. Genç sporcu aynı yıl ülke çapında başlatılan bir kampanyanın ardından rehabilitasyon için İngiltere'ye gönderildi. Mustafa Çelik, İngiltere'den dönüşü sonrasında ortopedik engellilerle ilgili faaliyetlere girişti. 1988 yılında Girne Rehabilitasyon Merkezi (Cheshire Home)nde yönetim kurulu üyesi olarak çalışmaya başladı. Burada bireysel çabaları ile spor faaliyetlerini gündeme getirdi. Tekerlekli sandalye basketbol ve maraton gibi faaliyetler öncelikle Cheshire Home çatısı altında başlatıldı. Bu

alışmalar 1992 yılına kadar kadar bir yıl boyunca Cheshire Home desteğinde sürdü.

Mustafa elik'in 1992 yılında Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği'ne başkan olmasıyla bu faaliyetler derneğe taşındı. Özürlüler Spor federasyonunun kurulduğu tarihe kadar da bütün faaliyetler dernek yönetiminde yürütüldü. 1996 yılında Özürlüler Spor Federasyonu'nun kurulmasıyla birlikte elik, federasyonun ilk başkanlığına getirildi.

1998 yılında siyasete atılacağı gerekçesiyle Özürlüler Spor Federasyonu'ndan istifa eden Mustafa elik bugün federasyonun Onursal Başkanı'dır.

Başlangıçla ilgili röportajlar

1982 yılında tekerlekli sandalye basketbolunu dünyada başlatan merkez olduğu öne sürülen Stoke Mandeville Hastanesi'nde tedaviye giden Mustafa elik, tekerlekli sandalye basketbol tutkusunun burada başladığını söylüyor. Kıbrıs gazetesinin Mustafa elik'le konu ile ilgili olarak yaptığı röportajda *"Mustafa Zor olanı başaracak"* başlığı kullanılıyor (15).

Mustafa elik, Kıbrıs gazetesinin 4 Ağustos 1994 Perşembe günü spor sayfasında yayınlanan röportajında *"Bugün dünya üzerinde özürlülerin olimpiik oyunları vardır. Bunu da dünyaya yayan Stoke Mandeville Hastanesi'dir. Orada omurilik zedelenmesi geçiren hastalar tedavi edilmektedir. 1982 yılında trafik kazası geçirdiğim zaman tedavi edilmek üzere oraya gönderildim. Rehabilitasyon aldığım dönemlerde bu sporla tanıştım. Kıbrıs'a geldikten sonra bütün uğraşlarıma rağmen, ulaşım sorunu nedeniyle benim durumumdaki insanlara ulaşma imkanım olmadı. Uzun süre bu olay beynimde kazılı kaldı... 1990- 91 yıllarında bu olayı yeniden gündeme getirmek istedim.*

15). Başat, A., "Mustafa Zor Olanı Başaracak", Kıbrıs Gazetesi, 4 Ağustos 1994, s.39.

Dönemin Spor Bakanı Erkan Emekçi ile bir görüşmemiz oldu. Bu konuda her türlü desteği vereceğine söz verdi. Bundan sonra tanıdığım insanlara yönelmeye çalıştım. Onlarla konuştum ve belli bir gün tespit ederek Başaran Spor Salonu'nda çalışmaya başladık" diyor.

Kıbrıs gazetesi o gün haberi tam sayfa halinde aynı zamanda "Yaşama Sevinci sporla çok daha güzel" üst başlığıyla duyuruyor. Çelik, aynı röportajda çalışmalarla ilgili olarak bir soruya karşılık, "İlk başlangıçta çok zorlandık. 4 kişi ile antrenman yapıyorduk. Basından yardım istedik. Ancak yapılan duyurular yetersiz oldu. Bu olay reklam vererek olmuyor. Çünkü özürlü insan ilk etapta 'spor' kelimesini duyunca bocalama geçiriyor. 'Özürlü insan nasıl spor yapabilir' diyor. Bu yüzden onun üstüne gitmek lazım. Onu evden alıp spor yapmaya teşvik etmek gerekiyor" cevabını veriyor. "Mustafa Zor olanı Başaracak" başlıklı röportajda Mustafa Çelik tekerlekli sandalye basketbolunu 6 arkadaşla belli bir yere kadar getirdiklerini ancak bir noktada tıkanıp kaldıklarını da söylüyor ve ekliyor: "Çünkü bilgimiz, uygun aletlerimiz yoktu. İmdadımıza Erkan Emekçi ve Spor Dairesi Müdürü Babür Özar yetişti. Spor salonunun kapıları bize açıldı. 10 adet tekerlekli sandalye geldi. Hemen arkasından sporcularımızda çoğalma oldu. Ortopedik Özürlüler Derneği'nin maddi katkıları ile arkadaşlarımız yavaş yavaş spor salonlarına taşınmaya başladı. Gün geldi ki tekerlekli sandalyelerimiz bize yetmemeye başladı."

Ülkemizde 4 kişiyle başlayan ilk çalışmaların ardından sporcu sayısının artmasıyla belli bir noktaya gelen engelli sporcularımıza Türkiye'nin kapıları dönemin Türkiye Özürlüler Spor Federasyonu Asbaşkanı Faruk Öztimur sayesinde açılıyordu. Mustafa Çelik, Kıbrıs gazetesinin spor sayfalarından 39. sayfada yer verilen röportajda o dönemde TRT'de Herşeye Rağmen programının yapımcı ve sunucusu olan Faruk Öztimur'la tanışmasının ülkemiz tekerlekli sandalye basketbolu açısından bir dönüm noktası olduğunu da söylüyor. Çelik, takımın Türkiye'de Ankara'da yer alan bir etkinliğe katılım ve bu katılım sonucunda ülkemizin kazanımları ile ilgili olarak da şunları söylüyor:

"...Ankara'daki bir etkinliğe davet edildik. Tekerlekli sandalye basketbol şampiyonasına katıldık. Bu etkinlikte Almanya'da yaşayan Türklerden oluşan bir karma ile özel maç yaptık. O karşılaşma ve turnuva bize çok şey

kazandırdı. Ne kadar yetersiz olduğumuzu anladık. Bilgi noksanlarımızı gördük. Bundan dolayı daha çok bilgi edinmek için çalışmaya giriştik. Almanya'daki arkadaşlarımız bize çok destek verdiler. Antrenörlerimizi bize gelen kataloglardan yararlanarak yetiştirmeye çalıştık. Türkiye ile diyaloglarımızı artırmanın bize yarar sağladığını anladık. Bu diyalogları çoğalttık..."

Kıbrıs gazetesinin 13 Mart 1997 tarihli sayısında yine Mustafa Çelik'le yapılan bir diğer söyleşisinde "Spor bir sihirdir" başlığı kullanılıyor (16). Kıbrıs gazetesi "Spor bir sihirdir" başlıklı röportajı gazetesinin 40. sayfasından duyuruyor ve ayrıntıyı tam sayfa halinde gazetesinin 36. sayfasına taşıyor.

Özürlüler Spor Federasyonu Başkanı olarak gazetesinin sorularına cevap veren Mustafa Çelik'in sözleri, ülkemizde tekerlekli sandalye basketbolunun başlatılması fikrinin doğuşu ile ilgili olarak bizlere 4 Ağustos 1994 tarihli röportaj gibi somut bilgiler veriyor.

Röportajda, "... Yıl 1982. Koşan cıvı cıvı bir Mustafa Çelik. Futbol oynuyor, atletizm pistlerinde kıyasıya yarışıyor. Bir trafik kazası ve gerçeği hastanede öğreniyorsunuz değil mi? Neler hissettiniz?" sorusuna Çelik'ten yanıt:

"...İngiltere'ye gittim... Gidişimin ikinci günü doktorum geldi ve bana durumumla ilgili bilgileri alacak kadar güçlü olup olmadığımı sordu. Ben de ona hazır olduğumu gücümün yerinde olduğunu söyledim. Bana söylediği ilk kelime 'Üzgünüm artık yürüyemeyeceksin' oldu. Durumumla ilgili bütün bilgileri, bütün detayları bana aktardı. Tabii ki bu kolay değildi ama ilk anda Kıbrıs'ta yükselen yoğunlaşan umutları yitirdim. Bir anda 'ne olacağım ben, böyle yatakta mı kalacağım' diye sordum. Bana 'hayır, böyle birşey yok. Yürüyememek yatakta yatalak kalmak değildir' dedi. 'Ne yapacağım' dedim.

16). Hastürer, H; Tuncel, Y. "Spor Bir Sihirdir", Kıbrıs Gazetesi, 13 Mart 1997, s.36.

'Tekerlekli sandalye alabilirsin, koltuk değnekleri, ortezlerle yürüyebilirsin. Seni rehabilitasyon merkezine sevk edeceğiz orada sana yaşam boyunca ihtiyacın olacak, kendi kendine yeterli olmanı sağlayacak bütün bilgiler öğretilecek' denildi. O an dedim ki 'hayat devam ediyor'. İngiltere'deki diğer hastaneye sevk edildim, rehabilitasyona başladım. Rehabilitasyonun daha ikinci ayında diyebilirim ki yaşama geri dönmüş bir insandım. Gülüyordum, neşeliydim, eğlenceliydi. Dostlarımla ailemle iletişime döndüm ve sanırım ki ikinci aydan sonra yaşama yeniden başladım" şeklinde geliyor.

Mustafa Çelik, "Spor bir sihirdir" başlıklı söyleşide tekerlekli sandalye basketbolunu ilk görüşü ve artık bu dalın yaşamına girişiyle onu etkileyişini ise şöyle aktarıyor:

"... İngiltere'de iken tanıştığım bir olay vardı. Bir basketbol vardı. Fizik tedavim bana 'basketbol oynar mısınız?' dediğinde 'oynardım' dedim. 'Oynamak ister misin?' diye sorduğunda güldüm. 'Benimle dalga geçme' dedim. 'Tekerlekli sandalyede yürüyemeyen bir insan nasıl basketbol oynayacak?' Bunun üzerine 'Perşembe gün gel, ben sana nasıl oynayacağını göstereceğim' dedi. Perşembe günü gittim. Beni spor salonuna götürdü. Orada benim gibi özürlü insanlar vardı ve tekerlekli sandalye üzerinde basketbol oynadıklarını gördüm. Arkadaşı olan bir tanesine beni de aralarına almalarını söyledi. O günden sonra hayatım yemin ederim sadece ve sadece perşembeden ibaretti. Perşembe gününün gelmesi için dört gözle bekliyordum. O olay bambaşka birşeydi. Yaşamın ta kendisiydi. Bugün 33 yaşımdayım spordan koptuğum gün yaşamdan kopabilirim diyebilirim."

1991'den bugüne gelişim

Tekerlekli sandalye basketbolunda çalışmalar 1991 yılının Ağustos ayında başlatıldı. Lefkoşa, Başaran Spor Salonu'nda biraraya gelen ortopedik engellilerimiz sporla yaşamda var olduklarını ilk kez bu tarihte duyuruyordu. Güzelyurt, Çatalköy ve Vadili'den gelen Mustafa Çelik önderliğindeki 4 kişilik

küçük grup bu dalın ilk sporcuları oldu (17).

İlk sandalyeler ve gösteri maçı

Tekerlekli sandalye basketbolcularımız başlangıçta spora elverişli tekerlekli sandalyelerden yoksun, normal günlük sandalyeleri ile spor yapma gayreti içerisindeydiler. 1991 Ağustosundan itibaren büyük azimle çalışmalarını sürdüren ortopedik engelli sporcularımız Spor Bakanlığı'nın dikkatini çekmeyi başardı. Engelli sporcular 1992 yılında spor için üretilen ilk özel tekerlekli sandalyelerine kavuştu (18). 10 adet sandalye 27 Kasım 1992 tarihinde dönemin Gençlik ve Spor Bakanı Salih Miroğlu tarafından Atatürk Antrenman Salonu'nda sporculara teslim edildi. Engelliler, sandalyelerin alındığı aynı gün önce eski sonra da yeni sandalyelerde gösteri maçı yaptı.

Dışta ve içte ilk uluslararası temas

Tekerlekli sandalye basketbolunda ilk uluslararası temas, 1994 yılında gerçekleştirildi (19). Ortopedik engelli basketbolcularımız 11-23 Haziran tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Basketbol Günleri'ne davet edildi. Türkiye Özürlüler Spor Federasyonu tarafından gerçekleştirilen bu organizasyona giden ülkemiz tekerlekli sandalye basketbolcuları Türkiye ve Almanya millî takımlarıyla kampa girerek maçlar yaptı.

Tekerlekli sandalye basketbolunda 1995 yılında ilk kez "uluslararası" nitelikli bir turnuvaya evsahipliği yaptık. Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği organizesi ile Lefkoşa Atatürk Spor Salonu'nda gerçekleştirilen ve 3 gün süren turnuvaya evsahibi KKTC karması yanı sıra Almanya'dan Türk

17). Kıbrıs Gazetesi, "Özürlülerin Spor Aşkı", 16 Ağustos 1991, s.24.

18). Kıbrıs Gazetesi, "Özürlü Gençlere Basketbol Sandalyesi Hediye Edildi", 28 Kasım 1992, s.31

19). Kıbrıs Gazetesi, "Tekerlekli Sandalye Basketbolunda İlk Uluslararası Temas", 4 Haziran 1994, s.40.

Karması, Türkiye'den ise Arı Koleji Spor Kulübü, İskenderun Özürlüler Spor Kulübü, İzmir Ortopedik Özürlüler Derneği katıldı (20).

Özürlüler Spor Federasyonu'nun kuruluşu

Tekerlekli sandalye basketbolu çalışmaları 1991 yılından 1996 yılının Mayıs ayına dek Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği (KTOÖD) çatısı altında yürütüldü. Bu çalışmalar 23 Mayıs 1996'dan sonra artık Özürlüler Spor Federasyonu bünyesinde gerçekleştirilmeye başlandı.

23 Mayıs 1996 tarihinde dönemin Gençlik ve Spor Bakanı Mustafa Gökmen, düzenlediği basın toplantısında Özürlüler Spor Federasyonu'nun kuruluşunu açıkladı (21). Basın toplantısında Federasyon Başkanlığı'na KTOÖD Başkanı Mustafa Çelik'in getirildiği de duyuruldu.

Arçelik'in sponsörlüğünde uluslararası turnuva

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tekerlekli sandalye basketbolunda 1997 Haziran'ında çok önemli bir gelişme oldu ve sponsörlük gündeme geldi. Arçelik 1997 yılından başlayarak 4 yıl boyunca (2000'e kadar) uluslararası düzeyde önemli bir organizasyonun sponsörlüğünü üstlendi (22).

"Uluslararası Arçelik Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası" yurt dışında adından her zaman övgüyle söz ettirdi. Bu turnuvalara bugüne kadar, Türkiye, Almanya, Hollanda, Polonya, İsrail ve İngiltere'den takımlar katıldı.

20). Kıbrıs Gazetesi, "Özürlüler Sahaya Çıkıyor", 13 Temmuz 1995, s.39.

21). Kıbrıs Gazetesi, "Özürlüler ve Badminton Federasyonları Kuruldu", 24 Mayıs 1996, s.37.

22). Kıbrıs Gazetesi, "Tekerlekli Sandalye Basketbolunda Uluslararası Heyecan", 17 Mayıs 1997, s.39.

Türkiye 1. Ligi

Tekerlekli sandalye basketbolunda bir diğer önemli gelişme ülkemiz takımının Türkiye deplasmanlı tekerlekli sandalye basketbol 1. Ligi'ne katılımı oldu. Takımımız Aralık 1997 yılında İzmir, Çeşme'de yapılan lige giriş maçlarında ikinci sırada yer alarak 1. Lig'de mücadele etme hakkı kazandı (23).

Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli Sandalye Basketbol Ligi'ne Mesarya Alternatifspor Kulübü ismiyle yükselen ortopedik engelli takımımız bugüne kadar rakiplerinin korkulu rüyası oldu. Mesarya, Türkiye 1. Ligi'nde 1999 yılında 3.'lük kupasının sahibi oldu (24).

Çelik'in istifası ve yeni Başkan

Mustafa Çelik ismi 1991 yılından itibaren tekerlekli sandalye basketbolunun başlangıcı ve gelişimi süresince hep gündemde idi. Çelik, kuruluşuna imza koyduğu ve ilk başkanlığını yaptığı Özürlüler Spor Federasyonu başkanlığı görevinden 1998 yılında siyasete atılacağı gerekçesi ile istifa etti (25).

Demokrat Parti'den milletvekili adayı olacağını açıklayarak görevinden ayrılan Mustafa Çelik, istifasıyla birlikte tüm yetkilerini Özürlüler Spor Federasyonu Asbaşkanı Hasan Kortay'a devretti. Hasan Kortay, 1998 yılında dönemin Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanı Erol Özçelik tarafından

23). Kıbrıs Gazetesi, "1. Lig'deyiz", 21 Aralık 1997, s.37.

24). Kıbrıs Gazetesi, "Mesarya 3.'lük Kupasını Aldı", 21 Mart 1999, s.44.

25). Kıbrıs Gazetesi, "Mustafa Çelik İstifa Etti", 10 Eylül 1998, s.44.

Federasyon Başkanlığı görevine atandı (26). Mustafa Çelik aynı yıl Özürlüler Spor Federasyonu'nun "Onursal Başkanı" seçildi (27). Hasan Kortay başkanlığındaki yeni Özürlüler Spor Federasyonu yönetimi, görev bölümü yapmak üzere gerçekleştirdiği toplantıda, Özürlüler Spor Federasyonu'nun oluşturulmasına yaptığı katkıları nedeniyle Çelik'in bu göreve getirildiğini açıklıyordu.

Yurt dışı davetleri

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde tekerlekli sandalye basketbolunda faal olan engelli grubu ortopedikler 1996 yılından itibaren yabancı ülkelere gelen davetlere katılmaya başladı.

Ülkemizde ilk kez gerçekleştirilen uluslararası turnuvaya gelen Almanya Türk Karması takımı, 1996 yılında Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği tekerlekli sandalye basketbol takımını Almanya'nın tarihi Heidelberg kentinde düzenlenecek "Dostluk Turnuvası"na davet etti. Takımımız, SG Heidelberg Kirchheim Kulübü'nün 50. yıl kutlamaları çerçevesinde gerçekleştirilen turnuvaya katılan tek yabancı ülke ekibi oldu (28).

Ülkemizde ilk uluslararası turnuva, yurt dışına Türkiye dışından ilk davet, ardından dünya ülkelerine açılma ve sponsörlü turnuvalara imza atılması neticesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne artık yurt dışı kapıları açıldı. Yıllardır spor ambargosu altında ezilen ülkemiz 1997 yılında yeni davetler almaya başladı. Özürlüler Spor Federasyonu 1997 yılında İngiltere Tekerlekli Sandalye Basketbol 1. Ligi'nde mücadele eden Bears Kulübü'nün geleneksel turnuvasına davet edildi. Federasyon Karması bu turnuvada mücadele etti. Londra Trailblazers Tekerlekli Sandalye Basketbol

26). Kıbrıs Gazetesi, "Özürlüler Spor Federasyonu Başkanı Hasan Kortay", 30 Eylül 1998, s.46.

27). Kıbrıs Gazetesi, "Mustafa Çelik Onursal Başkan", 14 Ekim 1998, s.46.

28). Kıbrıs Gazetesi, "Dostluk Turnuvası'nda İkinci Buluşma", 29 Nisan 1996, s.39.

Turnuvası'na KKTC Federasyon Karması 7 sporcusu ile katıldı (29).

Tekerlekli sandalye basketbolcularımız 1997 yılı içerisinde bir diğer yurt dışı temasını İsrail'e yaptı.

1998 yılında Almanya'dan gelen bir başka davetle engelli sporcularımız bu kez Köln'de sınav verdi (30). Milli takımımız, Almanya'nın Köln şehrinde 50. kez gerçekleştirilen Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nda mücadele etti. Basketbolcularımız, 27-29 Mart tarihleri arasında gerçekleştirilen önemli turnuvada 200 dolayında takım arasında yer aldı.

Özürlüler Spor Federasyonu 1998 yılında İsrail'den de davet aldı. İsrail'in Beer Sheva kentinde 20 Temmuz'da gerçekleştirilen uluslararası turnuvada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni temsil eden sporcularımız yabancı ülkelere güçlü ekiplerle mücadele etti (31).

Özürlüler Spor Federasyonu'na bağlı Mesarya Alternatifspor tekerlekli sandalye basketbol takımı en son Temmuz 2000 tarihinde yurt dışına davet aldı. İngiltere'de gerçekleştirilen Action 2000 Turnuvası'na katılan takımımız İngiltere'den 5, Hollanda ve İsrail'den de 1'er takımla mücadele verdi.

29). Kıbrıs Gazetesi, "Bradford'da Mücadele Edeceğiz", 15 Ağustos 1997, s.39.

30). Kıbrıs Gazetesi, "Engellilerimiz Köln Sınavında", 25 Mart 1998, s.38.

31). Kıbrıs Gazetesi, "Engelliler İsrail'e Gidecek", 17 Temmuz 1998, s.47.

II. YENİ BİR SPOR DALININ KEŞFİ VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDAKİ YERİ

Ülkemiz, tekerlekli sandalyelerle gerçekleştirilen yeni bir spor dalını 1991 yılının Ağustos ayında tanımaya başlıyordu. Bizler için yeni olan bu dal tekerlekli sandalyelerde oynanılan basketboldu yani tekelekli sandalye basketboluydu. Dünyaya şöyle bir göz attığımız zaman engelli insanların tekerlekli sandalye basketboluyla tanışmalarının hayli gerilere dayandığını görmekteyiz.

Bugün, Özürlüler Spor Federasyonu bünyesinde faaliyet gösteren tekerlekli sandalye basketbolu takımımızın haberleri, Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği yönetiminde olduğu gibi Basın-Yayın, Halkla İlişkiler sorumluları tarafından tüm medya kuruluşlarına aynı anda düzenli olarak iletilmektedir. Fakat, ülkemiz tekerlekli sandalye basketboluna Kıbrıs gazetesinin verdiği destek hiç tartışmasız diğer medya kuruluşlarından çok daha farklı, çok daha büyük olmuştur. Kıbrıs gazetesi Özürlüler Spor Federasyonu imzası taşıyan basın bildileri dışında bu dalda sayısız "özel" haberler üretmiştir. Gazetenin fotoğraflarıyla geniş şekilde yansıttığı haberler zaman zaman spor sayfalarından çıkmış "iç haberler" sayfalarına kadar taşınmıştır. Bu arada sorunlar, etkin bir üslupla vurgulanarak birçok konuda yetkililerin dikkati çekilebilmiştir.

Tekerlekli sandalye basketboluyla ilgili haberlerin radyo ve televizyon kanallarına yayılması yazılı basından sonra olmuştur. Bu konuda yansıtılan haberler ve programların yoğunlaşması oldukça yakın tarihlere dayanmaktadır. Bayrak Radyo Televizyon Kurumu ile Kıbrıs FM dışında engelli sporlarına yeterince yer verildiğinden bahsedemeyeceğimiz gibi kanalların engelli sporlarıyla ilgili yayın yaptığını gösteren arşivlere de genelde rastlanmamıştır. Bu araştırma sonucunda, ülkemiz radyo ve televizyon kanallarının yapılan programlarla ilgili düzenli yazılı kayıt tutmadığı da tespit edilmiştir.

Öte yandan, spor basınında futbolu her zaman öncelikli spor dalı olarak gerek gazete, gerek radyo gerekse televizyon yayınlarında görmekteyiz. Bu ülkemiz spor basınının bilinen bir gerçeğidir. Futbol dışındaki branşlar gazetelerde iç sayfalara yansırken, bu dallar radyo ve televizyonların gündeminde de futbolun çoğu zaman ardından gelmektedir. Fakat, özellikle yazılı basında bu durumun zaman zaman değiştiğini görmekteyiz. Manşetler futbol dışındaki branşlarla da aktarılırken tekerlekli sandalye basketbolu özellikle son yıllarda birçok kez ön plana çıkarılmıştır.

Tekerlekli sandalye basketbolunun yazılı basınımızda spor sayfalarındaki yeri "Yazılı Basında Haber Seçimi ve Özürllüler" başlığı altında daha ayrıntılı incelenecektir.

2.1. Yeni Bir Spor Dalı

Tekerlekli sandalye basketbolu spinal injury (omurilik felci) geçiren hastaların tedavileri süresince bir motivasyon aktivitesi olarak ortaya çıkmış ve zaman içinde gelişerek omurilik felçlileri için yeni bir spor dalı olarak yaşam bulmuştur. Başlangıçta kesi seviyesine göre değişkenlik gösteren hastaların denge unsuruna göre yapılan puanlamalarla 11 puanla (sahada yer alan 5 sporcunun toplam puanları 11 puanı aşamazdı) oynanmakta olan tekerlekli sandalye basketbolu ilerleyen zaman diliminde yeni bir spor dalı olarak kabul edilmiş ve bu dal omurilik felçlileri dışındaki özür gruplarına da (ampüte, polio, sikleroz v.s.) açılarak 14 puanla oynanmaya başlanmıştır. Bu yeni spor dalında en yüksek puanlama dizaltı ampütelerde 4.5 ve en düşük puanlama yüksek seviyede kesisi bulunan paraplejilerde (omurilik felçlilerinde) uygulanmaktadır.

Başlangıçta oynanan tekerlekli sandalye basketbolunun bugün oynanan tekerlekli sandalye basketbolu ile hemen hemen birçbir benzerliği yoktur (32). Basketbolun ülke çapında kabul gören kuralları yoktu. Her takım

32). Strohkendl, H., "The 50 th Anniversary of Wheelchair Basketball", IWBFFayını, New York,1996, s.14.

kurallarla ilgili kendi yorumunu yapıyordu. Birçok maç ancak kurallara ilişkin uzun tartışmalar yaşandıktan sonra başlayabiliyordu. Çoğu kez her iki tarafı da tatmin edecek bir uzlaşmaya varmak mümkün olmuyordu. Tartışmalar bazen kontrolden çıkıyor tekerlekli sandalyeler rakibin üzerine kasıtlı olarak sürülüyordu. Bu türden olaylar, tekerlekli sandalye basketbolunu insanların içinde biriken agresifliğin ve sinirliliğin dışı vurumu için bir çıkış yolu olarak görenler tarafından normal karşılanıyordu. Aslında Amerika Birleşik Devletleri'nde oynanan tekerlekli sandalye basketbolu ilk yıllarda basketbol ve Amerikan Futbolu'nun bir karışımı idi.

Takımların birbirlerinden çok uzak bölgelerde yaşaması nedeniyle maç yapmak için rakip bulmak her zaman kolay olmuyordu. Buna bir çözüm olarak bazen özürlü olmayan kişiler tekerlekli sandalyede yerlerini alarak bir takım oluşturuluyor ve bu şekilde maçların yapılması mümkün oluyordu. Böyle bir olayın Avrupa'da yaşanması herhalde çok zordu çünkü tekerlekli sandalyede oturma fikri sağlıklı insanlarca uzun bir süre benimsenmek bir yana aslında "günah" olarak değerlendirilmekteydi.

Geride bıraktığımız son 10 yıl içerisinde Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Federasyonu (IWBF) tarafından bu spor dalının engelsizlere de açılması tartışılmaktadır. Birçok ülke (Almanya, Hollanda, İsrail, İngiltere v.s.) bu tartışmalardan hareketle ulusal liglerinde özürsüzlerin de verilmekte olan en yüksek puan olan 4.5 puanla takımlarda yer almalarına izin vermişlerdir. Fakat henüz özürsüz sporcular uluslararası karşılaşmalarda yer alamamaktadırlar. Fikir ayrılıklarının giderilmesi durumunda tekerlekli sandalye basketbolu özürlü ve özürsüz sporcuların birlikte müsabaka yapabilecekleri "özel" ve basketbola "alternatif" bir spor dalı olarak uluslararası alandaki yerini de alabilecektir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde "ortopedik engelli" insanlarımızı yaşamaya bağlayıcı bir "sihir" olacak tekerlekli sandalye basketbolunun başlangıç tarihini yazılı basından izlediğimizde 1991 yılını görüyoruz.

Çalışmanın "KKTC'de Başlangıç ve Tarihsel Gelişim" kısmında aktarıldığı gibi yeni dalın ülkemize gelişi Mustafa Çelik'in Stoke Mandeville Hastanesi'nde tedaviye gitmesiyle başladı. Aktif bir sporcu iken Lefkoşa-

Haspolat yolunda geçirdiği trafik kazası sonucunda rehabilitasyon görmek üzere İngiltere'ye giden Mustafa Çelik, tekerlekli sandalye basketbolunun başlangıç yeri olarak görülen Stoke Mandeville hastanesinde bu dala ilk adımını atıyordu. Mustafa Çelik, Stoke Mandeville Hastanesi'nde yürüme yeteneğini kaybettiğini öğrendikten sonra burada kendi kendine yeterli olmak üzere başlatılan rehabilitasyonu süresince basketbol çalışmalarına katıldı. Tekerlekli sandalye basketbolu programlarının bir terapi ve rehabilitasyon aracı olarak kullanıldığı Stoke Mandeville'de 8.5 ay süren tedavinin ardından bu sporu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde başlatma gündeme geldi.

Mustafa Çelik, tekerlekli sandalye basketbol çalışmalarını 1991 yılında 4 arkadaşı ile birlikte yoktan başlattı. 4 engelli sporseverden 3'ü Mustafa Çelik gibi omurilik felçli idi ve bu dalın gerçek anlamda ilk sporcuları oldular. Ülkemiz bu dalda bugün uluslararası düzeyde turnuvalara evsahipliği yapmanın yanı sıra yurt dışında da yine uluslararası nitelikte turnuvalara katılmaktadır. Bugün Özürlüler Spor Federasyonu'nun "Onursal Başkanı" olan Mustafa Çelik, yeni dalı ülkemize taşımasıyla ilgili *"yaşanmış, beğenilmiş, zevk alınmış bir olayın ülkeye aktarılmasıydı"* yorumunu yapıyor.

2.2. Kitle İletişim Araçlarında Ortopedik Engelliler

"Ortopedik Engelliler" kitle iletişim araçlarında genel anlamda sorunlarından çok spordaki faaliyetleri ile gündeme geldi. Medya sayesinde birçok soruna çözüm arayışları başladı. Ortopedik engelliler grubundan Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği, spor etkinlikleri vasıtasıyla medyanın dikkatini çekerek sorunlar konusunda yetkililerin dikkatini çekmeyi başardı. Yıllardır mimari engellerle boğuşan ortopedik engelliler bu konuda sorunlarına tümüyle çözüm bulamasa da son yıllarda başkent Lefkoşa'nın yol kenarlarındaki kaldırımlarına iniş ve çıkışlara düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştır.

Spor çalışmalarının başında büyük sorunlarla boğuşan tekerlekli sandalye basketbolcuları 1991 yılından itibaren Kıbrıs gazetesinin ilgi odağı oldu. Daha sonra diğer gazeteler de devreye girdi, gazetelerin ardından da

radio ve televizyonlara konu olundu. Tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili haberlerin, hak ettiği şekilde olmasa da geçmişten farklı olarak bugün daha fazla kitle iletişim araçlarında yer aldığı söylenbilir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti medyasının tekerlekli sandalye sporuna katkısını incelerken, başlangıçta basının ilgisini çekmek için büyük uğraşlar verildiğini görüyoruz. Bu gayretler bugün de devam etmekle birlikte ortopedik engelliler sesini duyurmada artık aynı noktada değillerdir. Engelliler yaşama bağlayıcı güçlü bir araç olarak gördükleri spor sayesinde medyaya ulaşmış, bu kez de dördüncü kuvveti kullanarak kamuoyundan destek bulmuştur.

Ortopedik zrllerin kitle iletişim araçlarına yansıyan tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili haberleri çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde ayrıntılı incelenecektir.

Medyanın katkısı

Mustafa elik, Kıbrıs Türk Ortopedik zrller Derneği çatısı altında başlatılan tekerlekli sandalye basketbolunun bugün geldiği önemli noktada medyanın büyük payı olduğunu savunuyor. *“Medya, insanların bizlerle iletişim kurmasını sağladı. Kamuoyundan destek bulmamızı sağlayan, yapılan faaliyetlerin basında ve medyada yer bulmasıydı”* diyen Mustafa elik, *“Eğer medya olmasaydı biz bugün başladığımız noktada olurduk”* yorumunu yapıyor.

Gerek zel, gerekse devlet olsun tüm kurum, kuruluşların ortopedik engelli insanların sorunlarına yaklaşımı medyaya yansıtılan haberlerin önemli ölçüde etkisiyle olmuştur. Arçelik’in katkılarıyla Mayıs 1997’de düzenlenen ilk uluslararası etkinlik artık Arçelik’ten ık mış başka kuruluşların da dikkatini çekmiştir. 2001 yılının 4-8 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirilecek olan 5. Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası, Pino Collection’ın katkılarıyla olacaktır. Ekonomik kriz dolayısıyla bu yıl turnuvanın sponsrlğn stlenemeyen Arçelik, gelecek yıl bu turnuvaya desteğini sürdürmek istediğini bildirmiştir. Bu dala katkı koymak isteyen kurum ve kuruluşların turnuva süresince yer alacak haberler içerisinde adının sürekli geçeceğini düşünürsek medya aracılığıyla kazanılacak reklamın büyük etkisi

olacağı da inkar edilemeyecek bir gerçekliktir. Burada özetle medyanın her iki taraf açısından da önemli bir “güç” olduğundan söz edebiliriz.

Yukarıda da belirttiğim gibi ortopedik engellilerin “mimari engeller” sorunu devam etmektedir. Yazılı basınımızda spor sayfalarına dönem dönem yansıtılan mimari engellerle ilgili haberler etkili olmuştur. Sahalara girişlerde düzenlemeler yapılmış, spor salonlarına rampalar yapılmakla kalınmamış özörlölere uygun şekilde tuvaletler de engelli sporcuların kullanımına sunulmuştur. Bugün, Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Özörlölüler Spor Federasyonu’na 2000 yılının sonunda kazandırdığı lokalde özörlölülerin kullanımına uygun düzenlemeler yapılmıştır. Açılışı, 2 Kasım 2000 tarihinde gerçekleştirilen lokalin engellilere uygun 2 tuvalet aynı zamanda 2 duşu mevcuttur.

II. BÖLÜM

I. YAZILI BASINDA ÖZÜRLÜLER VE SPOR

Tekerleki sandalye basketbolu ile ilgili ilk haberler yazılı basında yer almıştır. Bu dalla ilgili haberlerin radyo ve televizyona yansması gazete sayfalarından daha sonra olmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yayın hayatını sürdüren 9 gazeteden biri olan Kıbrıs gazetesi ortopedik engellilerin spor çalışmalarına ilk günden itibaren yer vermiştir. Ortopedik özürllülerin tekerlekli sandalyelerinde pota mücadelesi vermeye başladığı ile ilgili ilk haber de en yüksek tiraja sahip Kıbrıs'ta yer almıştır (1).

1.1. Yazılı Basının Kapsamı

Günümüzde, gazeteler, dergiler kadar radyo ve televizyon gazeteciliği de gelişerek yaygınlaşmıştır. Gazete ve dergilerin ardından radyo ve televizyonların da devreye girmesi ve güçlenmesiyle "yazılı basın" ve "sözlü veya elektronik basın" terimleri gündeme gelmiştir. Bu ayrım da "yazılı basın" gazete ve dergi, "sözlü veya elektronik basın" da radyo ve televizyon haberciliğini temsil etmektedir.

Öte yandan, son yıllarda yeni bir kitle iletişim aracı olarak gündemde olan "internet" in de altını çizmek gerekir. Basını bünyesine alan internet sayesinde hemen hemen bütün gazete ve dergiler dünyanın her yerinden izlenebilmektedir.

1). Kıbrıs Gazetesi, "Özürllülerin Spor Aşkı", 16 Ağustos 1991, s.24.

1.1.1. Yazılı Basının Önemi

“Yazılı Basının Önemi” başlığı altında gazeteler incelenecektir. Gazetelerin günümüzde kitle iletişim araçları içinde önemli bir yeri vardır. Yasama, yürütme ve yargı organlarından sonra dördüncü güç konumundaki basın bir yerde halkın dert ortağıdır. Yazılı basın, halk ile devlet arasında köprü görevi üstlenmiş durumdadır. Gazeteler, sorunların dile getirilmesi, bu sorunlara yetkili makamların dikkatini çekerek çözüm bulunması yönünde önemli bir misyon taşımaktadır. Kitle iletişim araçları içerisinde büyük bir etkiye sahip gazeteler aynı zamanda halka karşı sorumludur ve bu kurumlara önemli görevler düşmektedir.

Kitle iletişim araçları içinde birinci sırada yer alan gazete, okuma alışkanlığının çok yaygın olmadığı toplumlarda bile en az bir tane okunmaktadır. Gazeteler aynı zamanda insanlık tarihinin en geniş kapsamlı ve ayrıntılı arşivini oluşturmaktadır. Yazar Sevgi Yücel’in kitabında gazetenin önceliği konusunda şu satırlara yer verilmektedir:

“...Televizyon gibi işitsel-görsel iletişim araçlarına rağmen, insanlar birbirleri hakkındaki haberleri gazeteden öğrenir, sorunları gazete vasıtasıyla tartışır, toplumsal olaylar hakkında düşüncelerini gazete yoluyla açıklama olanağı bulurlar. Gazete televizyonun bile yarışmadağı tek kitle iletişim vasıtasıdır” (2).

Yazılı basının önemi ile ilgili yine Sevgi Yücel’in “Medyatik Medya” kitabında yer alan bir araştırma sonucu da, gazetelerin kitle iletişim araçlarındaki yerini vurguluyor. Bu araştırmaya göre, yetişkin Amerikalılar’ın yüzde 95’i muntazam gazete okumaktadır. 7.8 milyon nüfuslu İsveç’te ise günlük gazetelerin 3.9 milyon tirajı söz konusudur. Yani her İsveçli hergün gazete okur.

Okur-yazar oranının yüzde 98’lerde olduğu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde de bugün hemen hemen her eve bir gazete girmektedir.

2). Yücel, S. “Medyatik Medya”, Hacettepe-Taş, Aralık 1998, s.27

1.1.2. Yazılı Basının Kamusal Görevleri

Gazetelerin, haber verme, denetim ve eleştiri, kamuoyunu açıklama ve oluşturma görevleri vardır.

Gazetelerin en birinci görevi haber vermektir. Gazeteler, haberleriyle halkı aydınlatmakta bilgi vermektedir. İkinci görevi etkilemektir. Burada inandırıcılık önemli rol oynar. Bir diğer görevi arasında okuyucuyu eğlendirmek vardır. Yazılı basın dördüncü görev olarak da tanıtımcılığı üstlenmiştir. Burada "Ticareti ve sanayii çok yaygın bir tanıtımcılıkla beslemek" sözkonusudur (3).

Özgürlükçü demokrasilerde basının kamusal görevleri sadece haber verme, denetleme ve kamuoyunun oluşmasına katkıdan ibaret değildir (4). Basın, okuyucuyu eğitme gibi önemli bir görev de taşımaktadır. Gazetelerin bir diğer önemli görevi halk ile parlamento ve hükümet arasında bağlantı kurması ve diyalogu sağlamasıdır. Azınlığın görüşleri ve sorunlarını gündeme getiren basının ilgili yöneticilerin bu sorunlara eğilmelerine olanak sağlaması da onun diğer kamusal görevleri arasında yer almaktadır.

Dördüncü güç

Basının, bir devletin sahip olduğu yasama, yürütme ve yargı organından sonra dördüncü güç durumunda olması onun en önemli özelliğinden biridir. Medyanın burada yaptırım gücü sözkonusudur. Bugün gazete sayfalarına çeşitli konularda devlet yetkililerinin dikkatini çekmek üzere yansıtılan sorunlar çözüm bulmakta, en azından sorunların takibi sağlanmaktadır.

"...Dördüncü güç kavramıyla, basına, burjuva siyasal yapısının üç ana bölümü içinde kendi başına halkın gözü ve kulağı olan, doğruyu haklıyı temsil

3). Çapman, N. "Kitle Haberleşmesi", Etiket Matbaası, İzmir, 1970, s.102

4). İçel, K. "Kitle Haberleşme Hukuku", Beta, 4. Basım, İstanbul, Kasım 1998, s.102.

eden, siyasal gücü bir bakıma teftiş eden, gözetleyen bir nitelik vererek, toplumun üretim (mülkiyet) ilişkileri yapısı dışında, bu ilişkilerin belirleyiciliğinden bağımsız, ideal bir görevsellik verilir” (5).

1.2. Yazılı Basında Haber Seçimi ve Özüllüler

Bugün spor dünyanın her yerinde büyük ilgi görmektedir. Fakat genelde her ülkede popüler bir spor dalı mevcuttur ve ülkeye göre bu dal farklılık gösterir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 19 spor federasyonu mevcuttur. Bunlar, Atletizm, Atıcılık, Avcılık, Basketbol, Bisiklet, Boks, Cimnastik, Futbol, Güreş, Hentbol, Masatenisi, Okçuluk, Özüllüler, Satranç, Su Sporları, Tenis, Taekwondo, Judo Karate, Herkes İçin, Voleybol federasyonlarıdır. Ülkemizde yayınlanan 9 gazete de bu branşlarla ilgili haberlere yer vermektedir. Fakat haberlerin yazılı basındaki dağılımına baktığımız zaman “genelde” futbol ağırlıklı haberler, manşetler göze çarpmaktadır. Bugün futboluyla tanıdığımız ülkelerden İngiltere’de de durum farklı değildir. Daha yakından örnek verecek olursak Türkiye spor basınında futbolu hep öncelikli branş olarak görmektediriz. Örneğin basketbol dalında son yıllarda alınan başarılı sonuçlar bile bu dalın Türkiye spor basınında futbolun önüne geçmesine yetememiştir (basketbolla ilgili gazeteler ve dergiler bunun dışındadır).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde gazetelerin spor sayfalarında futbol ağırlıklı haberlere yer verildiği şeklinde diğer branşlarla ilgili federasyon ve sporculardan zaman zaman tepkiler gelmektedir. Fakat, ülkemiz spor basını, herşeye rağmen yukarıda belirttiğim İngiltere ve Türkiye örneğinden farklı olarak basketbol, voleybol, taekwondo, hentbol, atletizm, yüzme, bisiklet, atıcılık, güreş, badminton, tenis v.s. gibi spor dallarını da manşetlere taşımaktadır. Spor basınıımız iç sayfalarında da bu spor dallarına yer ayırmaktadır.

5). <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/irfaner.htm>.

Tekerlekli Sandalye Basketbolu'nun yazılı basında yer bulması ve bugüne dek bu ilginin devam etmesi konusunda ülkemiz spor basınının tanındık ismi Songuç Kürşad'ın önemli tespitleri var. 1987 yılından itibaren spor basınında aralıksız görev yapan ve gazetelerde köşe yazarlığı yanı sıra radyo ve televizyonlardaki futbol programlarıyla bilinen Songuç Kürşad, futbolun yazılı basında öncelikli olmasının nedenini arz-talep meselesi olarak gösteriyor. Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği'nde uzun yıllar yöneticiliğin yanı sıra 2 dönem başkanlık görevini de üstlenen Songuç Kürşad'a göre, medya patronları için büyük paraların döndüğü futbol, bir anlamda ticari kazanç olarak görülüyor ve karşılıklı arz-talep meselesinden dolayı pazarlanıyor. Bundan dolayı ülkemizde de özellikle yazılı basında en fazla yer tutan dal futbol oluyor. Songuç Kürşad, öncelikli dal olan futbolun yanında hiç de küçümsenemeyecek kadar işlenen tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili şunları söylüyor:

“Önceleri diğer branşlarda da olduğu gibi bu yeni dalı insanlar tanımaya, anlamaya çalıştı. Bilinmeyen yeni birşeydi ve okuyucunun anlaması kadar basın da olayı anlamaya çalıştı. Çünkü başka dallarda televizyondan, basından izlediğimiz kadar küçük fikirler sahibiydik. Fakat bu dal hiç bilinmeyen birşeydi ve yeni birşeydi. Önceleri keşfetmeye başladık. Dolayısıyla çekingen bir yapı vardı.

Bu dal sonradan biraz duygusallık biraz da bu işe gönül verenlere öncülük eden insanların gayretleri ile basında yer bulmaya başladı. Önceleri o insanlara karşı bir duygusal yaklaşımla, onları onore etme düşüncesi öne çıkmıştı fakat tekerlekli sandalye basketbolu zaman içerisinde belki başka dallarda görülmeyen süratle basında yerini bulmaya başladı. Daha sonraları özellikle bunun görsel basında insanlara daha fazla ulaşması yazılı basındaki kullanım rahatlığını da beraberinde getirdi. İnsanlar anlamaya başladıktan sonra yorumlamaya başladılar”.

Songuç Kürşad, tekerlekli sandalye basketboluna ilginin bir diğer nedenini de spor ambargosuna karşın alınan büyük yol olarak gösteriyor ve ekliyor:

“Herkes gerçekten büyük sıkıntılar yaşarken yıllara dayanan büyük organizasyonlara imza atmaya başlandı. Yabancı takımlar getirilip diğerlerinin başaramamasına karşılık basındaki yerini beraberinde getirdi. Bugün daha büyük olanaklarla futbol, bir yabancı takımı ülkemize getiremezken tekerlekli sandalyede yabancı ülke sayısı 8’e kadar geldi.

Futbol diğer spor dallarıyla yaptığı mücadelede hiçbir zaman yerini kaptırmak istemez. Bugün 150 bin Dolar futbola sponsör olarak verilebiliyorsa onunla rekabet şansı yazılı basında oldukça zordur. Bu nedenlerden dolayı yazılı basında diğer dallara baktığımız zaman süreklilik arz etmemekle birlikte yaptıkları organizasyonlar döneminde yer bulması açısından tekerlekli sandalye basketbolunun yazılı basında bulduğu boyut küçümsenecek bir boyut değildir.

Diğer dallara baktığımız zaman yıllardır bu mücadeleyi veren spor branşları tekerlekli sandalye basketbolu kadar yer bulmuyor. Ülkemiz şartlarına da baktığımız zaman ne yazık ki spor gazeteciliğinde geniş kadrolara sahip olunmaması haberin ayağa taşınmasını beraberinde getirir. Tekerlekli sandalyeyle ilgili haberlerin iyi bir iletişimle yazılı basına ulaştırılması ve süreklilik arz etmesi bana göre basında yer bulmasının en büyük avantajlarından biridir.”

1.2.1. Kıbrıs Gazetesinde Özürlüler ve Spor

Yayın hayatına 11 Temmuz 1989 yılında başlayan Kıbrıs gazetesi “günlük” haber gazetesi niteliğindedir. Partiler üstü, tarafsız ancak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin milli davasından yana yayın yapan Kıbrıs, ülkede en yüksek tiraja sahip gazetedir. Yayın hayatına 4 bin tirajla başlayan Kıbrıs gazetesinde bu rakam aşama aşama 15 bine yükseldi. Kıbrıs şu anda 10 bin dolayında tiraja sahiptir. Bu rakam özellikle Cumartesi günleri 10 binin üzerine çıkabilmektedir.

Kıbrıs gazetesi kendi dağıtım sistemine sahiptir. Gazete bu nedenle hem haber bekleme saatlerini sabah saat 04.00’e kadar erteleyebilmekte hem

de adanın dört bir tarafı ile Londra'ya zamanında gazete dağıtımı yapabilmektedir.

Tabloit boy (38x29 cm) olarak yayına başlayan ve yayın hayatına başladığı günden itibaren aynı ebatta okuyucuya ulaştırılan gazete başlangıçta 24 sayfa idi. Kıbrıs ilerleyen tarihlerde 32, ardından 40 ve 48, daha sonra da yeniden 40 sayfa olarak okuyucuya ulaşmaya başlamıştır.

Öte yandan, AN Graphics Kıbrıs altında ayrı bir şirket olarak faaliyet yürüten Kamuoyu Araştırmaları Kuruluşu (COMAR)ın Kıbrıs gazetesi için yaptığı araştırma neticesinde okurların gazeteyi okumaya arka sayfalarından başladığı tespit edilmiştir.

İlk haber

Yazılı basında tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili ilk haber Kıbrıs gazetesinde yer aldı. Gazetenin 16 Ağustos 1991 Cuma günkü sayısının spor sayfasında engelli insanlarımızın artık ülkemizde de spor sahalarında yer aldığı yazıyor. (6)

Kıbrıs gazetesinin arka sayfadan manşete aldığı aynı zamanda tekerlekli sandalyeleri üzerinde engelli sporcuların yansıtıldığı büyük bir fotoğrafla verdiği haberde “Özürlülerin Spor Aşkı” başlığını kullanılıyor. Bu başlık altında ise şu satırlara yer veriliyor:

“Ülkemizde spora duyulan ilgi gün geçtikçe artıyor. Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de özürlü gençler spor sahalarına inmeye başladı.

Ortopedik özürlü gençlerimiz haberleşerek biraraya geldi ve ilk etapta basketbol çalışmalarını başlattılar. Geçen gün Şehit Yılmaz Başaran Spor Salonu'nda yer alan antrenmana Güzelyurt, Çatalköy ve Vadili'den 4 gencimiz katıldı.

6). Kıbrıs Gazetesi, “Özürlülerin Spor Aşkı”, 16 Ağustos 1991 s.24.

Arkadaşları adına bir demeç veren Mustafa Çelik, özürlü olmanın kendilerini spordan uzaklaştırmadığını belirterek, Spor Dairesi'nin desteklediği organizasyonların genişleyerek devam edeceğini açıkladı.

Mustafa Çelik şöyle konuştu:

Ortopedik özürlü arkadaşlar biraraya gelerek tekerlekli sandalyelerle basketbol çalışmalarını başlatmış bulunuyoruz. Diğer ülkelerde yer alan bu tür etkinliklerin ülkemizde de gerçekleşmemesi için hiçbir sebep göremiyoruz."

Çalışmanın ilk bölümünde de belirtildiği gibi Kıbrıs gazetesi ülkemizde yayınlanan gazetelerden çok farklı olarak engelli sporlarına geniş yer vermiş bu konuda özel haberler üretmiştir.

"Özürlülerin Spor Aşkı" başlığı ile ilk kez engellilerin sesini duyuran gazete o tarihten bugüne sürekli engelli sporcuların sesi olmuş, haberleri çoğu zaman fotoğraflarla destekleyerek sorunların yetkililere ulaştırılmasında bir köprü görevi üstlenmiştir. Engellilerin ilk günden başlayarak yüzlerce, binlerce kez haberini yapan Kıbrıs gazetesinin bu haberleri çoğunlukla fotoğraflarla aynı zamanda manşetlere taşıyarak vermesi olayın daha da güncelleşmesine katkı sağlamıştır.

Kıbrıs gazetesinin kuruluşundan bu yana gazetenin spor servisinde görev yapan ve son 6 yıldır spor şefliği görevini yürüten Yücel Hatay, ülkemiz medyasının engelli sporcuların sorunlarını dile getirmede önemli bir etkisinin olduğuna inanıyor. Kıbrıs gazetesi olarak bütün spor dallarına geniş yer vermeye çalıştıklarını fakat engellilerin yaptıkları sporların daha çok ilgilerini çektiğini kaydeden Yücel Hatay:

"Öncelikle Mesarya Alternatif Spor Kulübü sonra kurulan Özürlüler Spor Federasyonu özürlülerin hayattaki yerinin ne olduğunu ortaya koydu.

Özürlülerin sorunlarının ne olduğunu bilmeyenler de spor müsabakaları yoluyla bunları görmüş, bilmiş oldular. Özürlülerin hayatta yapabilecekleri çok şey olduğunu öğrendiler. Uluslararası turnuvalarda özürlü sporcuların nasıl mücadele ettiklerini gördüler.

Yapılan spor müsabakalarının ve diğer etkinliklerin gazetelerde yer almasıyla özürlülerin sorunlarına daha fazla dikkat çekilmiş oldu" şeklinde konuşuyor.

Yücel Hatay, Kıbrıs gazetesi olarak bugüne kadar yapılan yayınlar sayesinde engelli sporculara önemli bazı kazanımlar sağladıklarına inandığını söylüyor ve *“Örneğin yurt dışına gidiş-gelişlerde özürlü sporcuların karşılaştıkları sorunlar vardı bunun gazeteye aktarılmasıyla büyük bir eksiklik olan asansörlü araç Ercan Havaalanı'na alınmış oldu. Bir diğer uyarımız da spor salonlarına rampalı girişlerin yapılmasıyla ilgiliydi. Yayınlar üzerine bunun yapıldığını da gördük”* diyor.

Kıbrıs gazetesi spor şefi, sponsörlüğün de altını çizerek, bazı firmaların ülkemizde gerçekleştirilen spor organizasyonlarına destek vermesinin yine yayınlarla bağlantılı olduğunu söylüyor. Sponsor olan kuruluşların basın yoluyla iyi bir reklam fırsatı yakaladığına dikkat çeken Yücel Hatay, basının sponsor bulmada kendini gösterdiğini savunuyor.

1.2.2. Diğer Gazetelerde Özürlüler ve Spor

Ülkemizde yayın hayatına devam eden 9 gazete vardır. Bunlardan Kıbrıs, Kıbrıslı, Halkın Sesi, Avrupa ve Vatan bağımsız yayın yapan gazetelerdir. Birlik, Ortam, Yenidüzen ve Yeni Demokrat ise parti gazeteleridir. Birlik, Ulusal Birlik Partisi'nin; Ortam, Toplumcu Kurtuluş Partisi'nin, Yenidüzen, Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin ve Yeni Demokrat gazetesi de Demokrat Parti'nin yayın organlarıdır.

Tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili haberlerin Kıbrıs gazetesi dışında kalan diğer gazetelerde yer alması farklı olmuştur. Kıbrıs gazetesi yukarıda çok kez değindiğim gibi engelli sporcularla ilgili özel haberler üretmiş, gerek Ortopedik Özürlüler Derneği gerekse Özürlüler Spor Federasyonu'nun hazırladığı basın bildilerini yayınlamak dışında engelli sporcuların sorunlarına hep duyarlı kalmıştır. Gazete, köşe yazılarıyla, yorumlarıyla ve özel haberleri ile yetkilerin dikkatini çekmeyi başarmıştır.

Kıbrıs'ın dışındaki gazetelerde yer alan haberler genelde, önceleri Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği sonraları ise Özürlüler Spor Federasyonu'na ait basın bildirileri, haberler olmuştur. Bu gazetelerde yer alan haberlerin bir kısmı da ya ülkemizdeki özel ajansların (TAK, A-HA, v.s.)

haberleri ya da Anadolu Ajansı kaynaklı haberler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kıbrıs gazetesinde olduğu gibi özel haberler üretilmiş değildir. Diğer gazetelerin yayınları Kıbrıs gazetesi kadar etkili olamamıştır.

“Diğer Gazetelerde Özürlüler ve Spor” başlığı altında Mesarya Alternatifspor (MASK) olarak Türkiye Birinci Ligi’nde mücadele eden tekerlekli sandalye basketbol takımımızın, Kıbrıs gazetesi dışında kalan gazetelere 1999 yılında yansıyan bazı haberleri incelenecektir. Ülkemizde Arçelik’in katkılarıyla 2000 yılında gerçekleştirilen turnuva döneminde de yine diğer gazetelerde yer alan bazı haber başlıkları, spotlar ve ayrıntılar da burada aktarılacaktır. Aynı zamanda son dönemde yazılı basınımıza yansıyan haberler de gözden geçirilecektir.

Lig haberleri

Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli Sandalye Basketbol 1. Ligi’yle ilgili haberler ülkemiz spor basınında son yıllarda sürekli yer bulmaktadır. Fakat bu haberlerin genelde özel haberler olmadığına da altının çizilmesinde fayda vardır. Farklı başlık ve biraz daha farklı yorumlar kullanılmakla birlikte tümü de Özürlüler Spor Federasyonu imzası taşıyan basın bildileri kaynak alınarak aktarılmış haberlerdir.

Türkiye 1. Ligi ile ilgili olarak 2 Şubat 2000 tarihli ülkemiz gazetelerinden bazılarının spor sayfalarına yansıyan haberler özetle şöyle:

Toplumcu Kurtuluş Partisi’nin yayın organı Ortam, “Türkiye deplasmanlı tekerlekli sandalye basketbol 1. Ligi’nde ikinci devre haftasonu başlıyor” başlığıyla Mesarya’nın 5 Şubat Cumartesi kendi evinde Samsun Bedensel Engelliler ile karşı karşıya geleceği haberini veriyor(7). Ortam Mesarya’nın haberini fotoğrafıyla yansıtıyor.

7). Ortam, “Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli Sandalye Basketbol 1. Ligi’nde İkinci Devre Haftasonu Başlıyor”, 2 Şubat 2000, s.17

Demokrat Parti'nin gazetesi Yeni Demokrat gazetesi ise aynı haberle ilgili olarak *"Fark Yapacak"* başlığını kullanıyor (8). Haberin üst başlığında *"Mesarya'nın hedefi tekerlekli sandalye basketbol liginde iyi bir dereceye ulaşmak"* diyen Yeni Demokrat arka sayfasındaki bu haberinde, *"Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli Sandalye Basketbol 1. Ligi'nde ikinci devre haftasonunda başlıyor. İlk yarıyı 5. sırada tamamlayan Mesarya, 5 Şubat Cumartesi kendi evinde Samsun Bedensel Engelliler ile karşı karşıya gelecek"* diyor.

Ülkemiz bağımsız yayın organlarından Halkın Sesi gazetesi, Mesarya'nın lig mücadelesi ile ilgili haberini arka sayfasından fotoğraflı olarak duyuruyor (9). Haberin üst başlığını *"Türkiye deplasmanlı tekerlekli sandalye basketbol 1. Ligi'nde 2. devre haftasonu başlıyor"* olarak kullanan gazete spotu ise *"İlk yarıyı 5. sırada tamamlayan Mesarya 5 Şubat'ta kendi evinde Samsun Bedensel Engelliler ile karşı karşıya gelecek"* şeklinde atıyor.

Bağımsız gazetelerden Avrupa ise 2 Şubat 2000 tarihini taşıyan sayısında Mesarya Alternatifspor'un Samsun'la yapacağı tekerlekli sandalye basketbol karşılaşması ile ilgili haberini manşetten veriyor (10). *"Mesarya, Samsun ile karşılaşacak"* başlığını kullanan Avrupa, haberde, Türkiye deplasmanlı tekerlekli sandalye basketbol 1. Ligi'nde ikinci devrenin haftasonu başlayacağını belirtiyor. Avrupa haberde Mesarya'nın ilk yarıyı 5. sırada tamamladığını da kaydederek karşılaşmanın 5 Şubat Cumartesi günü yapılacağını da yazıyor.

Yenidüzen gazetesi Mesarya'nın haberini *"Mesarya sahaya çıkıyor"* başlığı ile veriyor (11). Gazete başlık altından yansıttığı spotta ise, *"İlk yarıyı 5. sırada tamamlayan Mesarya Alternatifspor 5 Şubat Cumartesi Lefkoşa'da Samsun Bedensel Engelliler ile ikinci yarının ilk maçına çıkacak"* diyor.

8). Yeni Demokrat, "Fark Kapanacak", 2 Şubat 2000, s.12.

9). Halkın Sesi, "Hedef Play-Off", 2 Şubat 2000, s.32.

10). Avrupa, "Mesarya, Samsun ile Karşılacak", 2 Şubat 2000, s.27.

11). Yenidüzen, "Mesarya Sahaya Çıkıyor", 2 Şubat 2000, s.16.

Arçelik (RAM Trading Ltd), Özürlüler Spor Federasyonu organizesi ile ülkemizde üst üste 4 yıl gerçekleştirilen uluslararası nitelikteki turnuvaya sponsorluk yapmıştır. Sponsor turnuvaya maddi yönden destek verirken basın yoluyla reklamının yapılması için de çaba sarfetmiş turnuva süresince haberlerin fotoğrafları ile birlikte yansıtılmasını sağlamıştır.

3. Arçelik Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nın başlangıcı ile ilgili olarak bazı gazeteler 8 ve 9 Haziran 1999 tarihli sayılarında turnuva ile ilgili haberleri şöyle yansıtıyor:

Yenidüzen gazetesi, 8 Haziran 1999'da "*Arçelik turnuvası kortejle başladı*" başlığıyla üçüncüsü yapılan turnuvanın haberini arka sayfasından verirken ilk günde coşkunun büyük olduğunu da yazıyor (12). Gazete 9 Haziran 1999 tarihli sayısında ise haberi fotoğraflarla okuyucusuna aktarıyor ve tekerlekli sandalyelerin seremonilerinin alkışlarla izlendiğini belirtiyor.

Yeni Demokrat gazetesinde ise turnuva "*Görkemli Başlangıç*" başlığı kullanılarak arka sayfadan aktarılıyor (13). Yeni Demokrat da haberde "*KKTC 3. Arçelik Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nın ilk gününde coşku büyüktü*" diyor. Yeni Demokrat bir gün sonraki sayısında haberi manşete taşıyor. Haberin üst başlığında "*3. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası Başladı*" diyen gazete, Cumhurbaşkanı Denktaş'ın da "*İnsanlık dışı ambargoyu delmeniz büyük destek*" sözlerini vurguluyor.

Ulusal Birlik Partisi'nin yayın organı Birlik gazetesi de 3. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'na 8 Haziran 1999 tarihli sayısında manşetinden yer veriyor (14). "*Tekerlekli Sandalye Turnuvasında Heyecan*" başlığını atan Birlik, "*1. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası bugün başlıyor*" diyerek

12). Yenidüzen, "Arçelik Turnuvası Kortejle Başladı", 8 Haziran 1999, s.12

13). Yeni Demokrat, "Görkemli Başlangıç", 8 Haziran 1999, s.12.

14). Birlik, "Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nda Heyecan", 8 Haziran 1999, s.16.

okuyucusuna ayrıntıyı fotoğraflarıyla ulaştırıyor. Birlik gazetesi 9 Haziran 1999 günkü sayısında da Arçelik turnuvasını man etinden veriyor. Gazete, "KKTC Mesarya: 51-Bears: 45" ba lı ı altında 3. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nın ba ladığını belirterek turnuvaya 8 ülkenin katıldığını yazıyor.

Avrupa gazetesi, 8 Haziran 1999 tarihli sayısında 3. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbolu ile ilgili haberini spor sayfasında man et haber olarak kullanıyor (15). " lk maçı Mesarya Yapacak" ba lı ını kullanan Avrupa, haberin ilk satırlarında, "3. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'na d n kortejle ba landı. Turnuvanın kar ıla maları bugün saat 10.00'da Atatürk Stadı'nda ba lıyor" diyor. Gazete bir sonraki günkü sayısında ise haberi fotoğraflarla "Arçelik Turnuvası Ba ladı" ba lı ıyla okuyucuya aktarıyor. Avrupa, Lefkoşa Atatürk Spor Salonu'nda yer alan a ılı ın görkemli geçtiğini de yazıyor.

Ortam gazetesi'nin 8 Haziran 1999 tarihli spor sayfasında "Co ku Büyüktü" ba lı ı kullanılıyor (16). Man ete çekilen haberde, evsahibi KKTC dışında 7 ülke temsilcisi takımın katıldığı 3. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nın ilk kar ıla malarının oynanaca ı belirtiliyor.

Halkın Sesi, "Arçelik Turnuvası Ba lıyor" başlıklı haberi 8 Haziran 1999 tarihli sayısında man etine taşıyor (17). Fotoğraflarla verilen haberde turnuvanın ilk gününde 6 kar ıla manın yapılacağı yazıyor. Gazete bir gün sonraki yayınında da "Turnuva Start Aldı" ba lı ıyla  z rl ler Spor Federasyonu'nun 3.'s n  düzenlediği uluslararası turnuvanın Atatürk Spor Salonu'nda yapılan törenle start aldığını duyuruyor.

Vatan, 3. Arçelik Turnuvası'nın haberini arka man etten vererek başlıkta "Tekerlekli Sandalyede Uluslararası Heyecan" diyor. Gazete

15). Avrupa, " lk Maçı Mesarya Yapacak", 8 Haziran 1999, s.28.

16). Ortam, "Co ku Büyüktü", 8 Haziran 1999, s.16.

17). Halkın Sesi, "Arçelik Turnuvası Ba lıyor", 8 Haziran 1999, s.27.

fotoğraflarla sporseverlere aktardığı haberde turnuvanın Atatürk Spor Salonu'nda start alacağını yazıyor. Vatan bir gün sonraki sayısında da haberi yine manşetten vererek "Duyarsızlık" başlığını kullanıyor. Fotoğraflı olarak eleştirel aktarılan haberde, "Dün Atatürk Spor Salonu'nda muhteşem bir seremoni ile başlayan 3. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'na protokol, takımlar, yöneticiler ve basın mensupları dışında kimse ilgi göstermedi" deniliyor (18).

Son dönem haberleri

Bu yıl Pino Collection'ın katkılarıyla 4-8 Haziran (2001) tarihleri arasında gerçekleştirilecek "Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası" ile ilgili hazırlıklar sürerken ülkemiz gazeteleri Mayıs ayında bu haberlere geniş yer verdi.

3 Mayıs 2001 Perşembe günü ülkemiz yazılı basınına yansıyan haberlerde; Ortam, iç sayfasında "Özürlülere Anlamlı Destek" başlığını kullanıyor. Birlik arka sayfasında üst başlıkta "5. Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası Pino Collection Sponsörlüğünde gerçekleşiyor" diyor. Kıbrıslı aynı haberle ilgili sürmanşetinde "Pino Collection Turnuvası" başlığı altında "Düzenlenen basın toplantısı ile geleneksel olarak düzenlenen turnuvaya bu yıl Pino Collection Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası adı verildiği spor kamuoyuna açıklandı" satırlarına yer veriyor.

Yazılı basınımız, 2001 Ocak ayında yoğunlukla Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli Sandalye Basketbol 1. Ligi'ne yer verirken, takımımızın yine Ocak ayı içinde İzmir Büyükşehir Belediyesi ile yaptığı Dr.Küçük Kupası da sayfalarda yer buldu. Lig haberleri Şubat, Mart ve Nisan aylarında da devam etti. Tekerlekli sandalye basketbolunda gündemi en son uluslararası turnuva haberleri devraldı.

18). Vatan, "Duyarsızlık", 9 Haziran 1999, s.12.

II. YAZILI BASINDA TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLU

“Yazılı Basında Haber Seçimi ve Özürlüler” başlığı altında da belirtildiği gibi spor basınımızda genelde “futbol” ağırlıklı haberler karşımıza çıkmaktadır. Fakat futbol dışında birçok spor dallarında aktivitelerin yer aldığı ülkemizde bu dallarla ilgili gelişmeler spor basınımızı zaman zaman futbolun dışına da çekebilmektedir.

Su Sporları’ndan yüzmede, taekwondoda, bisiklette, masatenisinde, hentbolda, badmintonda, teniste ve diğer dallarda yaşanan gelişmeler doğal olarak spor basınımızı futbol haberciliğinden kurtarabilmektedir.

Tekerlekli Sandalye Basketbolu’nun ülkemiz spor dalları içinde ayrı bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bu dalın gündeme getirilmesiyle ilk kez ülkemizde engelli insanlar spor sahalarına inmeye başladı. Engellilerimiz spor sayesinde rehabilite olurken, toplumda bu hareket yeterli olmasa da ses buldu. Zorluklara rağmen tekerlekli sandalyelerinde mücadele veren bu insanlarımız takdir topladı. Ve elbette ilerleyen günlerde bu takdir basından da geldi.

2.1. Tekerlekli Sandalye Basketbolu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gündeme gelen “tekerlekli sandalye basketbolu” omurilik felci geçiren hastaların tedavilerinde önemli rol oynamış ve zaman içinde yeni bir spor dalı olarak gündeme gelmiştir.

1946’nın Amerika’sında bir grup kahramanın öncülüğünde başlayan ve yayılan bu spor dalı ilk kez 1991 yılında ülkemizde oynanmaya başladı. Çalışmanın birinci bölümünde de ayrıntılı şekilde belirtildiği gibi başını Mustafa Çelik’in çektiği bir grup ortopedik engelli ülkemizde bir hareket başlattı. Bu başlangıçta Mustafa Çelik’in yanında kendi gibi omurilik felçli Emrullah Alşan, Faruk Taşkınçay ve Nusret Soyumert vardı. İlk oluşumda poliolu Metin Yavuz da yer aldı. Mustafa Çelik arkadaşlarıyla birlikte grubu güçlendirecek, sporcu sayısını arttıracak başlangıcı basına ulaştırarak yaptı. Basının bu mücadeleye, bu harekete büyük destek verdiğini vurgulayan Mustafa Çelik, başlangıçta

iletişimde yaşanan sıkıntıların altını çizmekten geri kalmıyor ve bugün gelinen noktaya basın gücü ve desteğini alarak vardıklarını söylüyor.

Bugün ülkemiz tekerlekli sandalye basketbolu bu dalın doğduğu ve dünyaya buradan yayıldığı yerler Amerika ve İngiltere'deki gibi olmasa da büyük gelişim göstermiştir. Başlangıçta amatör, sıradan sandalyelerin üzerinde yapılan antrenmanlar ve maçlar bugün spor yapmaya uygun profesyonel sandalyelerde gerçekleşmektedir. Fazla takım oluşturulamaması dolayısıyla kendi aralarında maç yapmak zorunda kalan ortopedik engellilerimiz bugün artık Türkiye 1. Ligi'nde mücadele vermekte, yurt dışında uluslararası turnuvalara davet almakta ve en önemlisi tüm zorluklara rağmen 7 yabancı ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen uluslararası bir organizasyona 5. kez evsahipliği yapmaya hazırlanmaktadır.

2.2. Yazılı Basında Yankıları, Eleştiri ve Yorumlar

Yüksek tirajlı Kıbrıs gazetesinin tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili yansıttığı haberler zaman zaman yetkililerin dikkatini çekecek denli etkili olmuştur. Engelli sporcularımızın sorunları sadece spor sayfalarında değil gazetenin "iç haberler" sayfasında da eleştirel, usta bir üslupla okuyucuya aktarılmış, yetkililere seslenilmiştir.

Tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili başlangıçta yansıtılan düz haberler ilerleyen zaman içinde yerini daha eleştirel, daha yapıcı haberlere bıraktı. Mustafa Çelik ve zaman içinde kalabalıklaşan grubu daha büyük işler için uğraş verdiler. Türkiye'ye Haziran 1994'te gerçekleşen ilk yurt dışı davet ve burada ilk kez uluslararası bir organizasyonda yer almak birçok şeyin başlangıcı oluyordu. Tüm bu gelişmeler yeni gelişmeleri de zorunlu kıldı. Sandalyeler çoğu zaman yetersiz kaldı. Yurt dışına gidişlerde engelli insanların çileyle uçağa teker teker kucaklarda taşınması büyük sorunlardan biri oldu. Ortopedik engelli insanlarımızın en büyük problemlerinden "mimari engeller" gün ışığına çıktı. Tüm bu olumsuzluklar sporla yaşam arasında köprü kuran ortopedik engellilerle gündeme geldi, arayışlar başladı. İşte bu noktada özellikle yazılı basının büyük etkisi oldu.

Kıbrıs gazetesi spor şefi Yücel Hatay'ın da belirttiği gibi, gazetenin, Ercan Havaalanı'na engelli insanlarımızı taşıyacak asansörün alınması ve mimari engellere dikkatin çekilmesi konusunda etkisi olmuştur. "Yazılı Basında Yankıları, Eleştiri ve Yorumlar" başlığı altında Kıbrıs gazetesinde yer alan eleştirel haber ve yorumlar aktarılacaktır. Bu yorumlar, eleştiriler istenilen yerlere, makamlara ulaştırılmış ve birçoğu sonuç getirici olmuştur.

Yorumlar

Kıbrıs gazetesinin 29 Nisan 1996 tarihli sayısında Hasan Hastürer imzasını taşıyan "Özürlü kimdir?" başlıklı yazıda etkili satırlar yer alıyor (19).

Araştırmacı-gazeteci aynı zamanda uzun yıllar spor basınından tanıdığımız, Hasan Hastürer yazısında:

"Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği, Mustafa Çelik ve arkadaşlarının özverili çalışmaları ile büyük mesafeler almaktadır. Mustafa Çelik başarılı bir atletti. Dahası komple bir sporcuydu. Trafik canavarının pususundan yürüme yeteneğini yitirerek kurtuldu..."

Aslında özürlü sözcüğünü Mustafa Çelik ve arkadaşları için kullanmanın ne denli uyumlu olduğuna bir türlü karar veremiyorum. Bir yanda tekerlekli sandalye ile yapabilecekleri tüm spor dallarını zorlayan insanlar öte yanda eli kolu sağlam, ancak hiçbir aktiveteye katılmayanlar. Bunlardan hangileri özürlü? Eli kolu, ayağı, bacağı sağlam olmasına karşın hiçbir aktivitede bulunmayanlar mı, yoksa tekerlekli sandalyede sporun en anlamlı mesajlarını verenler mi?" diyor.

Hasan Hastürer köşe yazısını yine anlamlı bir alıntıyla noktılıyor:

"Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği'nin Kurban Bayramı kutlama kartında yer alan şu sözler çok şeyler anlatıyor: En büyük özür

19). Hastürer, H., "Özürlü Kimdir?", Kıbrıs Gazetesi, 29 Nisan 1996, s.38.

sevmemek ve üretmemektir. Allah hepimizi düşünce ve yürek özürölülerden korusun.”

Tekerlekli sandalye basketbolunun diğler branşlardan ileri giderek yurt dışına açılması ve uluslararası organizasyonlara evsahipliğı yanı sıra yurt dışı davetlerde yer alması her zaman takdir toplamıştır.

Kıbrıs gazetesi spor şefi Yücel Hatay, 13 Haziran 1996 tarihli gazetesinin “Gözlem” köşesinde spor ambargosuna rağmen tekerlekli sandalye basketbolcularımızın başarısını ele alıyor (20). Yücel Hatay, “Bayrağımız Almanya’da” başlığı altında, “...ölkemize uygulanan spor ambargolarının birisi de spor alanında. Uluslararası kuruluşlarda temsiliyet hakkımızdan mahrum ediliyoruz. Buna rağmen zaman zaman yurt dışındaki müsabakalarda temsil edilebiliyoruz. Tekerlekli sandalye basketbolu dalındaki sporcularımız engelleri aşip ölkemizi Almanya’da temsil etti. Bayrağımızın yurt dışında taşındığını görmek göğsümüzü kabarttı” diyor.

Yücel Hatay, 22 Aralık 1999’da yine Gözlem köşesinde bu kez mimari engellere dikkat çekiyor (21). “Özürölüler günlük hayatta basit sayılabilecek mimari engeller yüzünden büyük rahatsızlıklarla karşılaşılıyor” diyen Yücel Hatay:

“Gençlik Gücü- Binatlı karşılaşmasını izlemek için Atatürk Stadi’na gelen özürölü sporcular kapıda 45 dakika beklemek zorunda kaldı. Seyircilerin girdiğı turnikenin yanındaki girişte rampa vardı ama kapı kilitliydi. Maçın başında stada gelen özürölü sporcular kilidi açtırmak için 45 dakika bekleyince maçın ancak ikinci yarısını izleyebildi. Geçtiğimiz hafta yapılan Gençlik Kurultayı’na gelen özürölü sporcular da yine mimari engellerle karşılaştı. Kurultayın yapıldığı Atatürk Kültür Merkezi’nin basamaklarını tekerlekli sandalyeyle çıkmak zor. Atatürk Kültür Merkezi’nin rampalı girişi arka tarafta. Arka kapı ancak görevliler tarafından açılabilir. Halbuki çok ucuz ve basit

20) Hatay, Y., “Bayrağımız Almanya’da”, Kıbrıs Gazetesi, 13 Haziran 1996, s.39.

21) Hatay, Y., “Özürölülere Engeller”, Kıbrıs Gazetesi, 22 Aralık 1999, s.47.

bir rampa sorunu çözebilir. Ancak kalıdırımı yaparken basit bir rampayı düşünecek incelik henüz kafalara tam olarak yerleşmemiş” şeklinde tepkisini dile getiriyor.

Eleştirel ve yankı bulan haberler

Kıbrıs Gazetesi, 31 Ocak 1997 Cuma günkü sayısında Özürlüler Spor Federasyonu Bütçesine ayrılan miktarın yetersizliğine dikkat çekiyor (22). Yeşim Tuncel imzasıyla manşete çekilen haberde devlet yardımının yetersiz bulunduğu altı çiziliyor. “Sandalye Parası” başlığı altında “özürlü sporcular için ayrılan 400 milyon lira ancak bir tekerlekli sandalye almaya yetiyor” şeklinde yorum yapılıyor.

“Sandalye Parası” başlıklı haberde, “devletin spor federasyonlarına yıl içerisinde vereceği maddi yardım federasyonları memnun etmedi. Ülkemizde gerek uluslararası gerekse yurt içinde düzenlediği etkinliklerle geçen yılı yoğun faaliyetle geçiren Özürlüler Spor Federasyonu’na ayrılan 400 milyon liralık katkı yetersiz bulundu...”

Engelli sporcular için temel malzeme olan sadece bir tekerlekli sandalyenin maliyetinin en aşağı 400 milyon dolayında olması özürlü sporcuların ‘bu bütçeyle ne yaparız?’ şeklinde tepki göstermelerine neden oldu.

Tekerlekli sandalye basketbol liginin kendi imkanları ile başlatma mücadelesi veren Özürlüler Spor Federasyonu her fırsatta sandalye eksikliğinden dolayı bir üçüncü takımı çıkaramamadan yakınırken 400 milyonluk bütçe karşısında adeta şoka uğradı” deniliyor.

Kıbrıs gazetesi engelli sporcuları uçağa taşıyacak liftin alımına yayınları ile büyük katkı koymuştur. Gazete konuyla ilgili 28 Ağustos 1997 tarihli bir haberinde “Bitmeyen çile” başlığını kullanıyor (23).

22). Tuncel, Y., “Sandalye Parası”, Kıbrıs Gazetesi, 31 Ocak 1997, s.40.

23). Kıbrıs Gazetesi, “Bitmeyen Çile”, 28 Ağustos 1997, s.2.

Kıbrıs gazetesinin "iç haberler" bölümünde 2. sayfada yer alan haber, engelli sporcuların uçağa kucaklarda bindirilirken çekilen fotoğraflarıyla veriliyor. Kıbrıs, "Bitmeyen çile" başlığı altında *"Engelli sporcular Ercan Havaalanı'nda uçağa kucaklarda taşındı"* diyor. Haberin ayrıntısında:

"İngiltere'nin Bradford şehrinde yapılan geleneksel turnuvaya katılan engelli sporcularımız Ercan Havaalanı'nda yine büyük engelle karşılaştı. Geçtiğimiz Cumartesi 23-25 Ağustos tarihleri arasında düzenlenen turnuvaya giden Özürlüler Spor Federasyonu tekerlekli sandalye basketbol karması uçağa binerken her zaman olduğu gibi çile çekti.

Kafileyi İstanbul'a götürecek uçağa alanda görevlilerin kucaklarında binbir güçlüklerle yerleştirilen sporcularımız hava yolumuza alınacak bir asansörün özlemini taşıyor...

Tanıtım açısından büyük önem taşıyan uluslararası nitelikli tekerlekli sandalye basketbol turnuvalarına iki kez evsahipliği yapan ülkemiz havayolunun özürlü insanlarımızı taşıyacak bir asansörünün olmaması 'insana değer verilmemesi' olarak yorumlanıyor" görüşü yansıtılıyor.

Kıbrıs, engelli sporcuları uçağa taşıyacak liftin alımı konusunda ısrarlı yayını hep sürdürdü. Gazete 30 Nisan 1998 tarihli sayısında *"Mesarya Kararlı"* başlığıyla fotoğraflarla yansıttığı haberde aynı zamanda *"Usandık artık"* başlığıyla bir de fotoğraf yayınlıyor (24). Özürlü sporcunun tekerlekli sandalyesiyle uçağa taşındığı anın görüntülendiği fotoğraf altında: *"Ercan Havaalanındaki bu düşündürücü manzarayı bir kez daha görüntülerken bizler aynı senaryoyu yaşamaktan usandık artık diyoruz ve yetkilileri bir kez daha bu konuda göreve davet ediyoruz"* denilerek çağrıda bulunuluyor.

Kıbrıs gazetesi, Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'na yeterli ilginin gösterilmediğini defalarca gündeme getirmiştir. Bu

24). Tuncel, Y., "Mesarya Kararlı", Kıbrıs Gazetesi, 30 Nisan 1998, s.39.

konuda 9 Haziran 1999 Çarşamba günkü gazeteye yansıtılan haberde *“Milyarlık turnuva ilgi görmedi”* başlığı kullanılıyor (25). Tam sayfa halinde aynı zamanda fotoğraflarla verilen haberde, 3. Arçelik Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası’nın başladığı belirtiliyor ve haber başlığı altında *“Arçelik yetkili bayisi Ram Trading ile Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından finanse edilen turnuvanın ilk gününde Atatürk Spor Salonu boştu”* deniliyor. Gazete 48. arka sayfasında ise *“Ayıp oluyor”* başlığını kullanıyor ve turnuvanın yapıldığı Atatürk Spor Salonu tribünlerinin boş kaldığını fotoğrafla ortaya koyarak okuyucuya haberi ulaştırıyor.

Kıbrıs, Haziran 2000’de bu kez 4.’s  gerçekteştirilen Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası’na ilgisizliği *“M kemm l turnuvaya ilgi yok”* başlığıyla yansıtıyor (26). 48. sayfasından duyurduğu haberin ayrıntısını 44. sayfasına taşıyan Kıbrıs, *“ z rl ler Spor Federasyonu tarafından organize edilen KKTC 4. Arçelik Uluslararası Basketbol Turnuvası d n oynanan karşılaşmalarla başladı ancak beklenen ilgiyi geçen yıl olduğu gibi bu yıl da görmedi”* diyor.

Engelli sporcuların yurt dışına gidişlerde kucaklarda taşınmasını sürekli fotoğraflarla gündeme getiren ve Ercan Havaalanı’na bir ambuliftin alımının zorunluluk olduğunu vurgulayan Kıbrıs Gazetesi asansörün alımı ile haklı bir gurur yaşadı. Yücel Hatay, gazetenin 17 Kasım 1999 tarihli sayısında Gözlem köşesinde konu ile ilgili olarak şunları yazıyor:

“Geçtiğimiz günlerin bir başka sevindirici gelişmesi,  z rl ler için Ercan Havaalanına ait ambulift denilen bir aracın alınması oldu. Özellikle yurt dışına sürekli olarak gidip gelen  z rl  sporcularımız için bu aracın gereğini vurgulamıştık.

... Uçağa yürüyerek gidemeyecek durumda olan  z rl ler, yaşlılar veya hastalar kucaklara alınarak merdivenlerde taşınıyordu. Bu çağdışı görüntüler t ylerimizi  rpertiyordu.

25). Kolcu, K., “Milyarlık Turnuva İlgi Görmedi”, Kıbrıs Gazetesi, 9 Haziran 1999, s.45.
26). Kolcu, K., “M kemm l Turnuvaya İlgi Yok”, Kıbrıs Gazetesi, 7 Haziran 2000, s.44.

Sonuçta Kıbrıs Türk Hava Yolları bu çileye son verdi ve bu kişileri uçağa rahatça taşıyacak aracı aldı.

Aracın temin edilmesinde özürlü sporcularımızın etkisi olduğu ortada. Özellikle Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli sandalye Basketbol Ligi'ne katılan özürlü sporcularımızın yurt dışına gidip gelmeleri ve Türkiye'den de özürlü sporcuların gelmeye başlamasının bu aracın alınmasında etken olduğu ortada.

Geç de olsa aracı temin eden Kıbrıs Türk Hava Yolları'nı kutlarken sporun yaşama getirdiği olumlu katkılarını da görmekten mutluluk duyarız" (27).

27). Hatay, Y., "Sporun Yaşama Katkısı", Kıbrıs Gazetesi, 17 Kasım 1999, s.47.

III. BÖLÜM

I. İŞİTSEL VE GÖRSEL BASINDA ÖZÜRLÜLER VE SPOR

Tekerlekli sandalye basketboluna ilk katkı yazılı basından gelmiş ve bu destek devam etmiştir.

“Yazılı Basında haberler” bölümünde değinildiği gibi ilk haberin Kıbrıs gazetesinde çıktığını görüyoruz. Kıbrıs gazetesiyile başlayan ve diğer gazetelerden farklı olarak yine bu gazeteden destek görmeye devam eden tekerlekli sandalye basketbolu daha sonra radyo ve televizyon kanallarına da konu olmaya başladı.

Radyo ve televizyonda tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili haberlerin işlenişini incelerken ilk olarak ülkemizde son yıllarda ardı ardına açılan özel radyo ve televizyon kanallarının yayın hayatına başlama tarihlerine göz atılacaktır. Tüm kanalların tekerlekli sandalye basketboluna yönelik yayınları ile ilgili arşivleri de yorumlanacaktır.

Yeni kanallar

Yayın Yüksek Kurulu tarafından 1998-1999 yılları arasında 16 radyoya, 1998-2000 yılları arasında da 9 televizyon kanalına yayın yapma izni verilmiştir. Bu kanallardan bazıları bugün halen yayına geçmemiştir.

Yayın Yüksek Kurulu, 1998 tarihinde 12 radyo kanalına yayın izni verdi. Kurul, bu kanallardan Akdeniz FM, Kıbrıs FM, First FM, Es FM (şu an yayında değil, aynı frekans Diriliş FM'e ait), SİM FM, YDÜ FM, Radyo Doğu Akdeniz, GAÜ FM, LAÜ FM ve Dance FM'e 2 Haziran 1998 tarihinden geçerli olmak kaydıyla yayın hakkı verdi. Radyo Vatan, 23 Kasım 1998 tarihinden itibaren yayın izni alırken, Güneş FM 30 Kasım 1998'de yayın yapma hakkına sahip oldu.

Yüksek Yayın Kurulu 11 Kasım 1999'da CIU FM, 25 Kasım 1999 tarihinden geçerli olmak üzere ASRAM FM, Radyo Plus, Cool FM'e yayın izni verdiğini açıkladı.

Televizyon kanallarından Kanal T yayın iznini 12 Mayıs 1998 tarihinde aldı. Kanal T'den sonra Kıbrıs TV, Akdeniz TV ve Genç TV, 2 Haziran 1998 tarihinde yayın hakkına sahip oldu. Yakın Doğu TV, 12 Haziran 1998; ASRAM TV, 11 Kasım 1999; DAÜ TV, 6 Eylül 1999 tarihlerinde yayın izni alırken 2000 yılında GAÜ TV ile SİM TV 21 Ocak'tan geçerli olmak üzere yayın hakkı elde etti.

Yukarıda radyo ve televizyon kanallarının yayın izinleri konusunda belirtilen tarihler Yayın Yüksek Kurulu'nun bu kanallara yasal olarak yayın yapma hakkını verdiği tarihlerdir. Tüm bilgiler Yayın Yüksek Kurulu'ndan alınmıştır.

1.1. Radyolarda Özürlüler, Spor ve Tekerlekli Sandalye Basketbolu

Ülkemizde düzenli yayın akışına sahip radyo kanalları yayınlarıyla ilgili yazılı arşiv tutmamaktadır. Bu durum gerek devlete ait radyo kanalında gerekse sonraları açılan özel kanallarda aynıdır.

Radyo kanalları arasında tekerlekli sandalye basketbolunu enine boyuna tartışan programların yapıldığı söylenemez. Fakat, Özürlüler Spor Federasyonu imzası taşıyan bildirilerdeki engellilerle ilgili haberler düzenli yayın yapan bazı radyoların haber bültenlerinde zaman zaman yer bulmaktadır.

"Radyolarda Özürlüler, Spor ve Tekerlekli Sandalye Basketbolu" başlığı altında işadımı Asil Nadir'e ait Kıbrıs FM'in yayınlarından söz edilecektir. Aynı zamanda ülkemizin köklü radyo kuruluşu Bayrak Radyosu ele alınacaktır. Bu başlık altında diğer kanallar da incelenecektir.

Kıbrıs FM

Kıbrıs FM'de 1998 yılında bir dönem her Çarşamba yer alan Spor Panorama isimli programda tekerlekli sandalye basketbolu ağırlıklı olarak her hafta işlenmiştir. Futbol dışındaki branşlara değinilen Spor Panorama'da

tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili haberler ve bu konudaki gelişmeler zaman zaman yurt dışına bağlantılar da gerçekleştirilerek dinleyiciye aktarıldı.

Kıbrıs FM'in engellilerle ilgili yayınları, Spor Panorama'ya bu konuda yapılan açıklamalar ve gelişmeler Kıbrıs gazetesinde de haber olarak yer aldı.

Kıbrıs gazetesinin 10 Haziran 1998 Çarşamba günkü sayısında spor sayfasında verilen haberde *"Spor Panorama yine dopdolu"* deniliyor (1). Haberde programın yeni bölümünün yine yoğun geçeceği belirtilerek tekerlekli sandalye basketboluna da yer verileceği duyuruluyor.

Kıbrıs gazetesinin 1 Ekim 1998 Perşembe günkü sayısında da yine Spor Panorama ile ilgili bir haber yer alıyor (2). Kıbrıs'ın 45. sayfasına fotoğrafıyla birlikte yansıtılan haberde Lefkoşa Türk Belediyesi Başkanı Şemi Bora'nın Spor Panorama isimli programda engelli sporculara destek sözü verdiği belirtiliyor. *"Şemi Bora'dan destek"* başlığıyla verilen haberde:

"Lefkoşa Belediyesi, Özürlüler Spor Federasyonu çatısı altında faaliyet gösteren Yeni Ufuk Spor Kulübü'ne sahip çıktı. Tekerlekli sandalye basketbolunda çalışmalarını aralıksız sürdüren Yeni Ufuk'un tüm ihtiyaçları artık Lefkoşa Belediyesi tarafından karşılanacak."

Kıbrıs FM'de her Çarşamba yayınlanan spor programı Panorama'ya konuk olan Lefkoşa Belediyesi Başkanı Şemi Bora, engelli sporculara bugüne dek verdikleri desteği sürdüreceklerini söyledi. Lefkoşa Belediyesi'nden Yeni Ufuk Spor Kulübü'nü bünyesine alma kararı çıkarken konu ile ilgili olarak Kıbrıs FM'e açıklama yapan Başkan Şemi Bora, Yeni Ufuk'a tekerlekli sandalye basketbolunun yanı sıra öncü olunması düşünülen diğer spor branşlarında da destek vermeye hazır olduklarını kaydederek *"biz kendilerine açık çek sunuyoruz" şeklinde konuştu* deniliyor.

1). Kıbrıs Gazetesi, "Spor Panorama Yine Dopdolu", 10 Haziran 1998, s.45.

2). Kıbrıs Gazetesi, "Şemi Bora'dan Destek", 1 Ekim 1998, s.45.

Bayrak Radyosu

Bayrak Radyosu, Kıbrıs Türk Toplumı'nun haber alma özgürlüğünü sağlama, varoluş mücadelesine destek vermek aynı zamanda sesini içte ve dışta duyurmak amacıyla 25 Aralık 1963 yılında kuruldu.

Ülkemizin en köklü radyo kanalı olan Bayrak Radyosu, son yıllarda tekerlekli sandalye basketboluna, haber bültenleri yanı sıra salon sporları ile ilgili programlarında yer vermektedir. Radyo, Arçelik'in katkılarıyla 4. kez gerçekleştirilen uluslararası turnuva döneminde ise organizasyonu haberleriyle gündemde tutmuştur.

Bayrak Radyosu'nda yer alan "Radyo Spor" programında tekerlekli sandalye basketbolu, futbol dışında kalan branşlar içerisinde yerini almaktadır. Hafta arası her gün yapılan Radyo Spor'un Salı günkü salon sporları bölümünde bu dalla ilgili tüm yeni haberler aktarılmaktadır.

Bayrak Radyo Televizyon Kurumu (BRTK)nun Spor Bölümü'nde 15 yıldır görev yapan ve şu anda spor bölümünün sorumlusu olan Serdar Savim, Özürlüler Spor Federasyonu Basın ve Halkla İlişkiler Birimi'nin örnek çalıştığına işaret ediyor. Federasyonun iyi çalışmaları neticesinde tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili haberlerin düzenli olarak gündeme geldiğini kaydeden Serdar Savim, "*Bizim görevimiz araştırmak haber üretmek ama Özürlüler Spor Federasyonu bizim personel açığımızı gideriyor. Bu sayede haberleri en güzel şekilde gündeme geliyor*" diyor.

Diğer kanallar

"Yeni Kanallar" başlığı altında da belirtildiği gibi ülkemizde 1998-2000 yılları arasında birçok özel radyo kanalı yayın yapmaya başlamıştır. Bu kanallar tekerlekli sandalye basketboluna pek fazla yer vermemiştir. Bu kanallardaki haberler ve programların, oturmuş bir yapıya sahip Kıbrıs FM ve en köklü radyo kanallarımızdan Bayrak Radyosu'ndaki gibi devamlılığı olmamıştır.

Özürlüler Spor Federasyonu Başkanı Hasan Kortay, son yıllarda bazı özel radyo kanallarına konuk olmuş ve tekerlekli sandalye basketbol dalında gelişmeleri aktarmıştır. Engelli sporcularımız, Hasan Kortay'la First FM'deki "Londra Köprüsü" isimli programda birkaç kez işlenirken, geçmişte yayın yapan ES FM'in yanı sıra Akdeniz FM, Radyo Vatan ve Güneş FM bu dalı çok az gündeme getirmiştir. Bu kanallarda zaman zaman bültenlere yansıyan haberler de Özürlüler Spor Federasyonu imzasını taşıyan bildirilerden olmaktadır.

Bu arada, radyolarında spor programı yapan kanallardan Sim FM, Cool FM ve Diriliş FM'in bu yayınlarını futbola yönelik yaptıklarının altını çizmekte fayda vardır.

1.2. Televizyonlarda Özürlüler, Spor ve Tekerlekli Sandalye Basketbolu

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Bayrak Radyo Televizyonu dışında kalan televizyonlarımızın dar bir içeriğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Belli bir akışla yayınlarını götüren söz konusu bu kanallar Kanal T, Genç TV ve Akdeniz TV'dir. Program içerikleri birbirinden farklı olmakla beraber her üç kanalda haber bültenleri mevcuttur. Bu kanalları spor yönünden inceleyecek olursak Akdeniz TV yayına geçtiği günden itibaren ayrı bir spor programı yapmamıştır. Kanal T, bir dönem sporseverlere hitap etmekle birlikte şu sıralar spor programına sahip değildir. Genç TV ise futbolun yanı sıra son dönemlerde futbol dışında kalan branşlara da eğilmeye başlamıştır. 2 Haziran 1998 tarihinde yasal olarak yayın hakkı elde eden Genç TV, sürekliliği olmamakla birlikte bir dönem Teleşut isimli programda tekerlekli sandalye basketboluna yer vermiştir. Genç TV ve Kanal T ile yapılan görüşmeler neticesinde de aynen radyolarda olduğu gibi engellilerle ilgili programların yapıldığına dair herhangi kayıtlı bir arşiv tutulmadığı öğrenilmiştir.

Bu arada, "Yeni Kanallar" başlığı altında ismi duyurulan birçok kanal sadece isimleri ile vardır. Bu kanallar içerikli olarak gerçek anlamda yayın yapmaya başlamamıştır.

II. BAYRAK RADYO TELEVİZYON KURUMU VE TEKERLEKLİ SANDALYE BASKETBOLUNA KATKILARI

Bayrak Radyo Televizyon Kurumu (BRTK) bir devlet kuruluşu olarak ülkemizin en köklü radyo-televizyon kurumudur. Bayrak Radyosu'nun kuruluşu 25 Aralık 1963 tarihinde gerçekleşirken, televizyon 20 Temmuz 1976 yılından itibaren yayına geçmiştir. 1983 yılında çıkarılan Bayrak Radyo Televizyon Kurumu yasası ile de kurumlaşma olmuştur.

Bayrak Radyo Televizyon Kurumu, engelli sporlarına katkısını radyosunun yanısıra televizyon kanalı aracılığıyla da verdi. Kurum tekerlekli sandalye basketboluna özellikle 1997 yılında önemle değindi. Bu konuda "özel" yayınlar yapıldı. Sporcuların sorunları, ihtiyaçları gündeme getirildi. Halktan "canlı" yayınlarla engelli sporculara destek istendi. Bayrak Radyo Televizyonu ekranından başlatılan büyük kampanyayla sporcularımıza spor yapmaya elverişli iddialı sandalyeler alındı.

2.1. BRTK ve Haber Programlarında Özürllüler

Bayrak Radyo Televizyon Kurumu son yıllarda, tekerlekli sandalye basketbolu ile ilgili özel yayınlar, özel programlar yaparak bu dala yazılı basından Kıbrıs gazetesi gibi ayrı bir destek vermiştir.

Hiç bilinmeyen, yeni bir dal olarak 1991 yılında gündeme gelen tekerlekli sandalye basketbolu artık herkes tarafından olmasa da küçümsenmeyecek bir kitle tarafından bilinmekte, takip edilmektedir.

Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde de sürekli belirtildiği gibi engelli insanlarımızın basketboldaki mücadeleleri yazılı basının ardından işitsel ve görsel basına geçmiştir. BRT, tekerlekli sandalye basketboluyla ilgili programlar yapmanın dışında bugün artık bu dala ilgili gelişmeleri ana haber bültenleri sonunda yer alan spor haberlerinde de yansıtmaktadır.

Bayrak Radyo Televizyonu, tekerlekli sandalye basketboluna ilk önemli desteği 1997 yılında verdi. Televizyon, Arçelik'in büyük katkılarıyla dört yıl boyunca düzenlenen "Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol

Turnuvası"nın birincisinde büyük bir kampanyaya imza koydu (3). Kıbrıs gazetesi kampanya ile ilgili haberi "*Yeniden Buluşmak Dileğiyle*" başlığıyla verdi. Fotoğraflarla tam sayfa halinde yansıtılan haberde KKTC 1. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nın değerlendirmesi yapılıyor. Kıbrıs, sayfada yer alan bir fotoğraf altında ise , "*BRTK ve Kotak hiç yalnız bırakmadı*" diyerek bu başlık altında:

"... turnuvanın açılış ve finalini naklen yayınlayan BRTK, ilk günden itibaren radyo ve televizyon kanallarından turnuva ile ilgili haberleri eksik etmedi, destekledi. Final maçını eşiyile birlikte izleyen BRTK Müdürü İsmet Kotak bununla da kalmadı ve Özürlüler Spor Federasyonu'nun büyük ihtiyacı olan spor amacı ile kullanılacak tekerlekli sandalyelerin alınması için kampanya başlatma kararı aldı" satırlarıyla haberi devam ettiriyor.

Bayrak Radyo Televizyonu, 1997 Haziran'ında birincisi gerçekleştirilen "Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası"yla ilgili haberleri yansıtmakla kalmadı canlı yayınlar da yaptı. Kıbrıs gazetesi'nin 7 Haziran 1997 Cumartesi günkü sayısında tam sayfa halinde 36. sayfaya yansıyan reklamda Bayrak Radyo Televizyon Kurumu'na bu konuda teşekkür ediliyor (4). Özürlüler Spor Federasyonu imzasıyla "*Açık Teşekkür*" başlığıyla yayınlanan tam sayfa ilanda, sponsor Arçelik firması yanı sıra turnuvaya sayfalarında ve yayınlarında yer ayıran tüm basın ve medya kuruluşlarına teşekkür ediliyor. Reklamın BRTK ile ilgili kısmında şu satırlara yer veriliyor:

"... KKTC 1. Arçelik Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'na hak ettiği değeri veren, açılış ve kapanış seremonilerini ve maçlarını naklen yayınlayan ve haber bültenlerinde gerektiği gibi yer veren Bayrak Radyo Televizyon Kurumu'na ve değerli Müdürü İsmet Kotak'a ..."

3). Kıbrıs Gazetesi, "Yeniden Buluşmak Dileğiyle", 6 Haziran 1997, s.36.

4). Kıbrıs Gazetesi, "Açık Teşekkür", 7 Haziran 1997, s.36.

Bayrak Radyo Televizyonu, engelli sporculara alınması hedeflenen spor sandalyeleri konusunda 30 Ekim 1997 Perşembe günü bir basın toplantısı düzenleyerek kampanyayı resmen başlattı (5). Kıbrıs gazetesi "Engelliler İsrail Yolcusu" başlığını kullandığı haberde özürlü sporcular için büyük ihtiyaç olan tekerlekli sandalyelerin alımı için kampanyanın resmen BRTK'da başlatılacağını duyuruyor. Gazete, "Kampanya başlatılıyor" ara başlığı altında ise şöyle diyor:

"... Özürlü sporcuların spor sandalyelerinin alımı için uzun süreden bu yana planlanan kampanya bugün resmen başlatılıyor. Bayrak Radyo Televizyon Kurumu tesislerinde bu sabah yapılacak basın toplantısı ile kampanya için ilk adım atılacak. Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Sağlık ve Çevre Bakanlığı, Çalışma ve İskan Bakanlığı, BRTK ve Özürlüler Spor Federasyonu'nun ortak girişimleri ile başlatılacak kampanya bugün BRT'nin saat 10.00'daki haberleri içerisinde yer alacak canlı yayında halka duyurulacak"

BRTK'nun ekranında haber bülteninde canlı yayınlı başlattığı destek daha sonraki günlerde de yankı buldu. Yüksek tirajlı Kıbrıs gazetesi bu kez 31 Ekim 1997 Cuma günkü sayısında "Herkes Görev Başına" diyerek BRT'nin desteğine destek kattı (6). Gazete kampanya ile ilgili olarak şunları yazıyor:

"Özürlü sporcuların spor sandalyesi alımı için uzun süreden bu yana planlanan kampanya dün resmen başladı..."

Kampanya için bankalarda hesaplar açılırken, BRT Kurumu'na da bağış kabul edilmesi için tedbir alındı..."

Engelli sporcularımız Ekim 1997'de Bayrak Radyo Televizyonu'nun önderliğinde başlatılan kampanya sayesinde 1998 yılında 10 yeni sandalyeye kavuştu. BRT, kampanya için gerçekleştirdiği özel canlı yayınlarında ve haber bültenlerinde sürekli halka çağrı yaparak kamuoyundan büyük destek gördü.

5). Kıbrıs Gazetesi, "Engelliler İsrail Yolcusu", 30 Ekim 1997, s.40.

6). Kıbrıs Gazetesi, "Herkes Görev Başına", 31 Ekim 1997, s.40.

Kampanya neticesinde elde edilen gelirle yurt dışına tekerlekli sandalyelerin siparişi verildi. Arçelik'in sponsorluğunda ilk kez düzenlenen Uluslararası Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nda gündeme gelen kampanyayla spora uygun rahat sandalyeler 1998 Mayıs'ında ülkemize geldi (7).

2.2. BRTK ve Spor Programlarında Özürlüler

Tekerlekli sandalye basketbolu, Bayrak Radyo Televizyonu'ndaki spor programlarında da işlenmiştir. Bu programlardan sürekliliği olan Radyo Spor, sadece salon sporlarına değindiği Salı günlerinde tekerlekli sandalye basketboluna yer ayırmıştır. Hafta arası her gün yer alan Radyo Spor, tekerlekli sandalye basketbolundaki sorunları yeri geldiğinde Salı günleri dışında da dinleyiciye ulaştırmıştır.

Engelli sporcular, BRT'de sürekliliği olmayan bazı programlarda da gündeme getirilmiştir.

Tekerlekli sandalye basketbolu BRTde haber bültenleri dışında özel olarak da işlendi. Televizyonda son dönemde "Spor Köprüsü" isimli yeni programda her yönüyle gündeme getirilen tekerlekli sandalye basketbolu, hafta arasında futbol dışında kalan branşların işlendiği bant yayında da güncel sorunlarıyla izleyiciye sunulmuştur.

Bayrak Radyo Televizyonu'nun Spor Bölümü Sorumlusu Serdar Savim, özellikle televizyon programları konusunda bazı tikanıklıklar yaşadıklarını kaydediyor. Kurumda kamera sorunu olduğunu belirten Serdar Savim, programlar açısından süre sıkıntılarının da altını çiziyor. Savim, BRT'nin engelli sporlarına katkısı konusundaki özeleştirisinde, *"Kamera sorunumuz var. Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli Sandalye Basketbol 1. Ligi'ndeki etkinlikleri görüntü ve röportaj desteğinde veremiyoruz. Bir de zamanımız sınırlı. Ayrı bir spor kanalımız olsa mutlaka özürlülere şimdi yer verildiğinden çok daha fazla yer verilebilecektir"* diyor.

7). Kıbrıs Gazetesi, "Potada Uluslararası Heyecan", 22 Mayıs 1998, s.37.

SONUÇ

Bugün medyanın ne denli etkili olduğunu hepimiz bilmekte, en azından izlemekteyiz. Olumlu ve olumsuz etkileri olduğu (şiddet gösterilerinin çocuklar üzerindeki etkisi v.s.) toplum bilimciler tarafından sürekli tartışılmış, iddialı çalışmalar neticesinde ortaya konmuş olan medyanın, yasama, yürütme ve yargı organlarından sonra dördüncü güç olduğu da bilinen bir gerçekliktir.

Medya, haber alma hakkına sahip insanların sesi olması açısından ayrı bir önem taşır. Medya bir yerde halkın sesidir. Halk, yetkililere, yöneticilere medya aracılığı ile seslenebilmektedir, sorunlarını medya aracılığı ile duyurabilmekte, destek bulabilmektedir. Bu medyanın önemli bir misyonu, önemli bir gücüdür.

Bugün sevinerek belirtmekte fayda vardır ülkemiz yazılı basını yanı sıra engelli sporcularımızla ilgili haberler manşetlere çekilmekte, radyolarda, televizyonlarda bu dallarla ilgili olarak "özel" programlar yapılmaktadır.

Ülkemizde engelli insanlarımıza yönelik yeni bir dalın yani tekerlekli sandalye basketbolunun başlamasına imza koyan isim tartışmasız Mustafa Çelik'tir. Gelişerek, güçlenerek yol alan ülkemiz tekerlekli sandalye basketbolunun dışa, dış dünyaya açılması da Mustafa Çelik'in kişisel gayretleri sonucudur. Fakat, burada basının desteğini göz ardı etmek büyük haksızlık olacaktır. Mustafa Çelik, zor olanı başarmak için yola çıkarken medyanın desteğini hep almıştır. Özellikle yazılı basında ısrarla gündeme getirilen engeller ve sorunlar çoğu zaman cevapsız kalmamış, verilen mesajlar sayesinde büyük gelişmeler olmuştur. Daha yakın bir tarihe kadar yurt dışına giden ortopedik engelli insanlarımızın kucaklarda uçağa bindirilmesi unutulmamalıdır. Kıbrıs gazetesine burada hakkını vermek gerekir. Ülkemizde rakipsiz en yüksek tiraja sahip bu gazetenin, Ercan Devlet Havaalanı'na engelli insanlarımızı taşıyacak asansörün (ambulift) alımına imza koyan önemli bir kuruluş olduğunun altını çizmek gerekir.

Futbol ülkemizde her zaman birinci dal olarak gündemdedir. Zaman zaman öncelikli spor dalları belirlense de bu durum değişmemiştir. Ülkemiz spor basınına baktığımız zaman bu gerçeğin yansımaları görüyoruz. Fakat bir

diğer gerçek de futbola rağmen diğer spor dallarının da zaman zaman manşetlere yansıdığıdır. Tekerlekli sandalye basketbol da bu spor dalları arasında spor basınıımızın en fazla dikkatini çeken faaliyet olmuştur. Bu dala ilgi ortopedik insanlarımıza olan duygusal yaklaşımdan çok öte başlangıçta Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği ardından da Özürlüler Spor Federasyonu'nun kurulmasıyla federasyon bünyesindeki basın yayın halkla ilişkiler biriminin gayet iyi çalışması sonucu olmuştur. Tekerlekli sandalye basketbolunun ülkemiz medyasındaki yerini incelerken spor basınında yetkili isimlerin görüşleri de federasyonun çok iyi çalışmalar yaptığı, basınla çok iyi ilişkiler kurduğu yönünde olmuştur.

Tekerlekli sandalye basketbol dalının 1991'den bugüne büyük yol alması bu dalın medyada, gerek haberler gerekse spor programları vasıtasıyla ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu dala yayınları ile katkı verenler tekerlekli sandalye basketbolunda uluslararası organizasyonlarda ülkemizin temsil edilmesi yanı sıra yine uluslararası turnuvalara evsahipliği yapılmasını takdir etmişlerdir. Yıllardır spor ambargosuyla karşı karşıya bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, başta futbol olmak üzere diğer spor federasyonlarında da uluslararası etkinliklerde tikanıklık yaşanırken adını ve bayrağını tekerlekli sandalye basketbolu ile yabancı ülkelere taşımıştır. Tekerlekli sandalye basketbolu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti medyasının dikkatini çekmiştir. Yayınlar ve bu yayınlara bağlı birtakım olumlu gelişmelerin yaşandığı ortadadır. Bu spor dalının futbol ağırlıklı yayınların yoğunlukla yer aldığı ülkemiz medyasında futbolun yanı sıra uzun geçmişe sahip federasyonların önüne geçtiği de gerçektir. Fakat "Basın tekerlekli sandalye basketboluna yeterince ilgi gösteriyor mu?" Sorusuna karşılık da bu dalı takip eden yetişkinlerin cevapları, "Daha fazla ilgi gösterilmesi gerekir", "Haberler yeterli değil. Yeterli olmadığı için de toplumla yeterince kaynaşmış değiller" ya da: "genelde futbol haberciliği yapılıyor" olmuştur.

KAYNAKÇA

- Avrupa Gazetesi, "İlk Maçı Mesarya Yapacak", 8 Haziran 1999
- Avrupa Gazetesi, "Mesarya, Samsun ile Karşılacak", 2 Şubat 2000
- Başat, A., "Mustafa Zor Olanı Başaracak", Kıbrıs Gazetesi, 4 Ağustos 1994
- Birlik Gazetesi, "Tekerlekli Sandalye Basketbol Turnuvası'nda Heyecan",
8 Haziran 1999
- Çapman, N., "Kitle Haberleşmesi", Etiket Matbaası, İzmir, 1970
- Halkın Sesi Gazetesi, "Hedef Play-Off", 2 Şubat 2000
- Halkın Sesi Gazetesi, "Arçelik Turnuvası Başlıyor", 8 Haziran 1999
- Hastürer, H; Tuncel, Y. "Spor Bir Sihirdir", Kıbrıs Gazetesi, 13 Mart 1997
- Hastürer, H., "Özürlü Kimdir?", Kıbrıs Gazetesi, 29 Nisan 1996
- Hatay, Y., "Sporun Yaşama Katkısı", Kıbrıs Gazetesi, 17 Kasım 1999
- Hatay, Y., "Bayrağımız Almanya'da", Kıbrıs Gazetesi, 13 Haziran 1996
- Hatay, Y., "Özürlülere Engeller", Kıbrıs Gazetesi, 22 Aralık 1999
- <http://www.nwba.org/history.html>.
- <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/irfaner.htm>.
- İçel, K. "Kitle Haberleşme Hukuku", Beta, 4. Basım, İstanbul, Kasım 1998
- Kıbrıs Gazetesi, "Özürlülerin Spor Aşkı", 16 Ağustos 1991
- Kıbrıs Gazetesi, "Özürlü Gençlere Basketbol Sandalyesi Hediye Edildi",
28 Kasım 1992
- Kıbrıs Gazetesi, "Tekerlekli Sandalye Basketbolunda İlk Uluslararası Temas",
4 Haziran 1994
- Kıbrıs Gazetesi, "Özürlüler Sahaya Çıkıyor", 13 Temmuz 1995
- Kıbrıs Gazetesi, "Özürlüler ve Badminton Federasyonları Kuruldu",
24 Mayıs 1996
- Kıbrıs Gazetesi, "Tekerlekli Sandalye Basketbolunda Uluslararası Heyecan",
17 Mayıs 1997
- Kıbrıs Gazetesi, "1. Lig'deyiz", 21 Aralık 1997
- Kıbrıs Gazetesi, "Mesarya 3.'lük Kupasını Aldı", 21 Mart 1999
- Kıbrıs Gazetesi, "Mustafa Çelik İstifa Etti", 10 Eylül 1998

Kıbrıs Gazetesi, "Özürölüler Spor Federasyonu Başkanı Hasan Kortay",

30 Eylöl 1998

Kıbrıs Gazetesi, "Mustafa Çelik Onursal Başkan", 14 Ekim 1998

Kıbrıs Gazetesi, "Dostluk Turnuvası'nda İkinci Buluşma", 29 Nisan 1996

Kıbrıs Gazetesi, "Bradford'da Mücadele Edeceğiz", 15 Ağustos 1997

Kıbrıs Gazetesi, "Engellilerimiz Köln Sınavında", 25 Mart 1998

Kıbrıs Gazetesi, "Engelliler İsrail'e Gidecek", 17 Temmuz 1998 Cuma

Kıbrıs Gazetesi, "Özürölülerin Spor Aşkı", 16 Ağustos 1991

Kıbrıs Gazetesi, "Spor Panorama Yine Dopdolu", 10 Haziran 1998

Kıbrıs Gazetesi, "Şemi Bora'dan Destek", 1 Ekim 1998

Kıbrıs Gazetesi, "Yeniden Buluşmak Dileğiyle", 6 Haziran 1997

Kıbrıs Gazetesi, "Açık Teşekkür", 7 Haziran 1997

Kıbrıs Gazetesi, "Engelliler İsrail Yolcusu", 30 Ekim 1997

Kıbrıs Gazetesi, "Herkes Görev Başına", 31 Ekim 1997

Kıbrıs Gazetesi, "Potada Uluslararası Heyecan", 22 Mayıs 1998

Kıbrıs Gazetesi, "Bitmeyen Çile", 28 Ağustos 1997

Kolcu, K., "Milyarlık Turnuva İlgi Görmedi", Kıbrıs Gazetesi, 9 Haziran 1999

Kolcu, K., "Mükemmel Turnuvaya İlgi Yok", Kıbrıs Gazetesi, 7 Haziran 2000

Ortam Gazetesi, "Türkiye Deplasmanlı Tekerlekli Sandalye Basketbol 1.

Ligi'nde İkinci Devre Haftasonu Başlıyor", 2 Şubat 2000

Ortam Gazetesi, "Coşku Büyüktü", 8 Haziran 1999

Strohkendl, H., "The 50 th Anniversary of Wheelchair Basketball",

IWBFYayını, New York, 1996

Tuncel, Y., "Sandalye Parası", Kıbrıs Gazetesi, 31 Ocak 1997

Tuncel, Y., "Mesarya Kararlı", Kıbrıs Gazetesi, 30 Nisan 1998

Vatan Gazetesi, "Duyarsızlık", 9 Haziran 1999

Yeni Demokrat Gazetesi, "Fark Kapanacak", 2 Şubat 2000

Yeni Demokrat Gazetesi, "Görkemli Başlangıç", 8 Haziran 1999

Yenidüzen Gazetesi, "Mesarya Sahaya Çıkıyor", 2 Şubat 2000

Yenidüzen Gazetesi, "Arçelik Turnuvası Kortejle Başladı", 8 Haziran 1999

Yücel, S. "Medyatik Medya", Hacettepe-Taş, Aralık 1998

DİZİN

Avrupa Gazetesi: 37, 39

Birlik Gazetesi: 38

Çapman, N.: 29

Halkın Sesi Gazetesi: 37, 39

İnternet Adresleri: 2, 30

İçel, K.: 29

Kıbrıs Gazetesi: 12, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 28, 33, 43, 44, 45, 46, 47, 48,
51, 55, 56, 57

Ortam Gazetesi: 36, 39

Strohkendl, H.: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 22

Vatan Gazetesi: 40

Yenidüzen Gazetesi: 37, 38

Yeni Demokrat Gazetesi: 37, 38

The Turks protested to the legislative council saying that the Moslems had loyally accepted the change in the parliament of the island, not listening to the anti-English party, whereas Greeks were agitating for the ruin and oppression of the Moslems; that the Moslems for over three centuries had always treated the Christians with justice and protected them in the enjoyment of their possessions and religion; that the government had not consulted the authorities in Cyprus; that it was giving the Greeks the greatest of all privileges by allotting them nine memberships to three Moslem memberships, whereas in Asia Minor, where the Moslems were in the great majority, the Christians had equal numbers and votes on Administrative Councils; that in Nicosia, where the Moslems are in the majority, they would be at the mercy of the Greeks, who openly asserted that they meant to use their majority in the council to oppress the Moslems. They asked the old system of equal numbers and votes be retained.⁹

The protest of the Turks was rejected, with assurance that their rights would be protected. Thus, by placing so much power in the hands of the Greeks, the Government was alienating the only section of the population that had been consistently on its side. Though it looked as if the new Constitution had been granted as a result of Greek pressure, at the meetings of the legislative council, demands and pressures of the Greeks continued for more extensive rights and more definite validity.

The Annexation of the island to the British Crown in 1914 did not bring any change in the Constitution. Thus, the demand for wider political liberties continued to be pressed. In December 1920, The Greek members resigned in a body as they did before. In 1921, the "National Assembly" decided to boycott the elections, while protesting its loyalty to Great Britain. A memorial was presented on 16 December 1922 in which demands for full self-government, participation of Turks as well as Greeks not only in the legislative council but the executive council and the Administration as well,

⁹ Sir George Hill, *The History of Cyprus* (Great Britain: Cambridge University Press, 1948), Vol.IV, p. 420.

in proportion to their numbers in the population was put forward which however meant superiority of Greeks to Turkish Cypriots in number. But in the answer, the Archbishop was told that Cypriots were not yet politically ripe for more ample constitutional liberties.¹⁰ The Duke of Devonshire, the secretary of State for the Colonies, admitted that the rights of the minorities could be secured by their being represented in proportion to their numbers, and there was always Her Majesty's right of veto ¹¹ - which means the native representatives could always be out-voted.

The 1923 census showed that the Greeks were four-fifths of the population which ended in the increase of the Greek representatives. One concession was made in respect of representation on the legislative council, which was to consist of twenty-four members, of whom twelve Greeks and of Turks remaining three.

The erection of Cyprus into a Crown Colony on March 1925 made little difference to the conditions. The legislative council had no power than before. In spite of its representative character, it was not permitted to make any laws to alter its constitution. The Greeks continued the practice of addressing Memorials to the Secretary of State for the Colonies. The reply dated 12 November 1925 was the same as before that, "Cyprus had yet attained such a degree of political development as would at present justify the grant of increased constitutional powers."¹²

In 1941, a new phase appeared in the politics of Cyprus, the "Progressive Party of the working people", or AKEL was formed and signalled the emergence of Trade Unionism as a recognised political force.¹³ The programme of the AKEL was stated as follows:

¹⁰ Ibid., p. 426.

¹¹ Idem.

¹² Ibid., p. 429.

¹³ Ibid., p. 435.

"...support of the war, satisfaction of the immediate and pressing economic demands of the people, the granting of political and civic freedom, the abrogation of the decrees of the dictatorship, the lifting of the ban on meetings and public demonstrations, the restoration of the right to teach Greek and Turkish history in the schools, the settlement of the tribute issue and, finally, national rehabilitation after the war."¹⁴

The sharpness of the division between the parties of the right and the left may be estimated by the fact that, the two parties celebrated Greek Independence Day in 1948 separately; the right party reaffirmed their wish for union with Greece while the left party expressed their solidarity with the Greek guerrilla movement.

With the triumph of the Labour Party in the 1945 election, the future appeared to have drawn nearer. In October 1946 the Secretary of State for the Colonies announced that it was proposed to "seek opportunity to establish a more liberal and progressive regime in the internal affairs of the island."¹⁵; but nothing changed. As a result, the Consultative Assembly was boycotted, both by the right, who demanded union with Greece, and by the left, who, if they are enosists, will have nothing to do with Greece under an anti-Communist Government. It was therefore an unrepresentative Assembly and decided to accept the proposals for the Constitution. The Assembly was dissolved as it was impossible for it to proceed with its task.

The results of the municipal elections of the 1940s were not only significant for the future activities of the various groupings but also for the cause of enosis given by the candidates. The left, AKEL, won the mayor's seat in 1943, in 1946 and in 1949, although they lost the capital city Nicosia but still retained the control of its strongholds.¹⁶

¹⁴ Idem.

¹⁵ Ibid., p. 437.

¹⁶ Dr. Stavros Pantelli, *The Making of Modern Cyprus*, (England: Interworld Publications, Ltd., 1990), pp. 149-150.

However, by 1949, both the nationalists and the leftists were wholly committed to enosis, and by 1950 the Cyprus problem entered a new and decisive phase: Cyprus question was internationalized.

With constitutional proposals in the air and the British Government appearing relatively flexible, the Turkish Cypriots knew that they had to organize their resistance to Greek demands. The Turkish Popular Party was set up which gave form and expression to the growing Turkish Cypriot nationalist sentiment. On 28th November 1948, a telegram was sent to the President and Prime Minister of Türkiye stating the following:

"Fifteen thousand Turkish Cypriots decided unanimously to reject demand for the annexation of Cyprus by Greece and for autonomy. They believe that annexation and autonomy would result in the annihilation of the Turkish community."¹⁷

This demonstration made great impression on the Turkish press and youth who began taking an increasing interest in the affairs of the Turkish Cypriot community.

By 1950, then, when the British Government was willing to introduce changes in the constitutional status of Cyprus, there already were two fully fledged nationalist ideologies in the island: one based on the Greek community and oriented towards Greece, and another based on the Turkish community and oriented towards Türkiye. According to the former, it was the right of the Greek nation to achieve the redemption of the Greek Cypriots by means of enosis. According to the latter, it was the right of the Turkish nation to save the Turkish Cypriots from the consequences of enosis.

¹⁷ Zenon Stavrinides, *The Cyprus Conflict*, p. 27. This book was not permitted to be written and published on the Greek side, as it was taboo for any Greek Cypriot to disclose the true facts of the Cyprus dispute.

During the period 1950-1959 the Cyprus question developed a number of novel aspects which added to its complexity and which came to have important consequences for the Zurich-London Agreements and the subsequent Constitution.

From 1950 onwards the Greek Cypriot community worked systematically to get the Greek Government directly involved in the enosis campaign, and to take the Cyprus question to the United Nations.

Following a brief debate in the General Assembly, the question of self-determination for Cyprus was shelved but not before the Turkish representative expressed Türkiye's interest in the island. He said:

"Türkiye is primarily concerned with the status of this island because of a racial, historical and contactual reason...Nothing can be deemed to be based on justice and equality unless the co-operation and consent of Türkiye is unequivocally obtained; for otherwise...no decision can be lasting...Cyprus is important for the defence of southern Türkiye and of the northern Mediterranean in general."¹⁸

The question of Cyprus was placed by Greece on the U.N. agenda every year until 1958.

The most important development in Cyprus herself was the collaboration of Archbishop Macarios, the leader of the Greek Cypriots, with Colonel George Grivas, an ex-Greek Army officer born in Cyprus. They met in 1951, and discussed the possibility of an armed struggle in the island. In 1952 a secret Liberation Committee was formed in Athens, with the aim of procuring weapons and explosives for the struggle. The Greek Government made a generous contribution in terms of arms, funds, propaganda work and diplomatic activity.

¹⁸ Ibid., p. 31.

It was not until 1st April that the official launching of the armed struggle took place, with island-wide acts of sabotage against public buildings and installations. On the same day, leaflets were distributed all over Cyprus, declaring that a secret organization called EOKA embarked on an armed struggle to throw off the English yoke.¹⁹

The British diplomatic response to the EOKA insurrection was to invite Greece and Türkiye to a conference in London, to discuss political and defence questions affecting the Eastern Mediterranean including Cyprus. Zenon Stavrinides in *The Cyprus Conflict* explains the strategy of the British Government by saying:

"The strategy was to change the character of the dispute so that instead of being one between Britain and her Cypriot subjects backed by Greece, it would become a dispute between Greece and Türkiye, each championing the rights of her own national community in Cyprus, in which case of principle of self-determination would be rendered inapplicable."²⁰

As EOKA hit harder on British military personnel and installations, the British policy of "divide and rule" once more came into being when British jobs were taken away from Greeks and given to Turks. By forcing Turkish Cypriots to fight against their neighbours, the Greek Cypriots, the main roots of the enmity between the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots were seeded. British policy served to further polarize the two communities, and in 1957 and 1958 there were many incidents of intercommunal rioting.

Thus, a Turkish clandestine organization was formed, first named Volkan and later re-named TMT (Turkish Defence Organization).

¹⁹ Ibid., p. 32.

²⁰ Idem.

The south-eastern flank of NATO increasingly lost its efficiency as intercommunal conflict and casualties mounted in Cyprus. NATO was seriously concerned with the possibility of a Greco-Turkish war breaking out. Thus, at the NATO conference in 1958 Greece and Türkiye had informal talks about the possibility of differentiating between union of the whole island with Greece, and territorial partition. The idea of an independent unitary and integral State of Cyprus, in which power and resources would be shared by the two Cypriot communities, commanded itself.²¹ In February 1959, a formal agreement concluded in Zurich called the Zurich-London Agreement, was signed by the Prime Ministers of Britain, Greece and Türkiye, and by the Archbishop Macarios and Dr. Fazıl Küçük on behalf of the Cypriots.

With this Agreement the Cypriots, for the first time in the history of the island, gained the right to govern themselves. But it is sad to say that enmity between the two communities increased day by day and is still waiting for a solution.

²¹ Ibid., p. 35.

BRITISH POLICY TOWARDS THE TWO COMMUNITIES

Throughout the history of Cyprus there has never been a Cypriot nation. That may be the misfortune of Cyprus and indeed the main cause of its problem, but it is a reality that has to be faced and understood by all concerned. Instead, the two communities developed their own nationalities fed enormously by the British policy.

During the period of the British occupation the possibility that the island might revert to Türkiye, discouraged British politicians from attempting to apply a distinctively British policy for Cyprus designed to incorporate the island indissolubly within the British Empire. However, there were certain persisting imperatives which dictated British actions- the need to keep control of the island and its future in British hands because of its presumed importance for imperial defence; the need to avoid precipitating conflict with either Greece or Türkiye and between them over the disposal of the island; and the obligation to deal with the two Cypriot communities.

In the fifteen years between the end of the Second World War and the grant of independence to Cyprus, there were differing opinions concerned with the Cyprus question in the British Government and among political circles, but these were sometimes overlapping. There were those who were of the belief that economic development and prosperity would remove political discontent and pave the way to a political settlement. Others were the advocates of a liberal constitution which would lead in time to a permanent solution in the form of a self-governing Cyprus within the Commonwealth. Then, there were those who held to the liberal and philhellene belief that Enosis was the inevitable outcome and that it was only a question of time. In contrast, there were also those who had given up the hope of a solution and those who believed that the only course for the British Government to maintain was the *status quo*. Finally there were a few who saw no hope of a

solution except through a reconciliation of Greek, Turkish and British interests in Cyprus on the international area.¹

These ideas look very different from the view point of Cyprus . The people of the island believed themselves to be Greeks and Turks, and to them the issue bearing an overriding importance was that of sovereignty, and the final status of the island. John Reddaway in *Burdened with Cyprus* explains the ideas of the two communities as follows:

"The Greek Cypriot leadership persuaded itself that constitutional development of the kind proposed from London was a snare designed to wean their community away from their attachment to Mother Greece. The Turkish Cypriots distrusted representative government because they feared that it would end in transferring political control to the Greek majority and in bringing about Enosis."²

In this respect, the Turkish Cypriots preferred the *status quo* of the British rule.

Opinion among the British administrators in Cyprus was divided into two; those who thought it would be worth trying to introduce a liberal constitution and seeing what happened, and those who were convinced that the result would be damaging and at worst an intensification of Enosis agitation by Greek Cypriot politicians armed with the status of ministers and elected representatives accompanied by a reaction from elected representatives of the Turkish community. These crashing opinions were explained in detail by John Reddaway in *Burdened with Cyprus*:

¹ John Reddaway, *Burdened with Cyprus* (Great Britain: Clarendon Press, 1985), p. 14.

² Ibid., p. 15.

"The liberal and philhellene section of British opinion which accepted Enosis as the logical and inevitable outcome were certainly addressing themselves to the real core of the problem, as were also, from a contrary standpoint, those who insisted on the paramount importance of the Turkish interest in Cyprus. The former usually relied on the simple argument of the Greek majority in the island, of their undeniable wish to be united with Greece and of their right to self-determination. The Turkish interest was usually brushed away with the argument that any interest Türkiye might have had been formally extinguished by the Annexation and by the Treaty of Lausanne and that the problem was therefore reduced to ensuring adequate constitutional safeguards for the Turkish minority. Against this, those who argued the case for taking full account of Turkish interests pointed to the proximity of Cyprus to Türkiye, to its historical association with Türkiye during three hundred years of Ottoman rule immediately preceding the British occupation, to the understandable fears of the Turkish minority about being subjugated to the Greek majority in Cyprus, and to the capacity and probable determination of Türkiye to intervene in Cyprus if a British Government were to yield to the pressure for Enosis- with all the damaging consequences that would then ensue for NATO. As for the argument of self-determination it was pointed out that this could work two ways, and that if it was right that the Greek Cypriots should determine their own future, it was right also that the Turkish Cypriots should determine theirs."³

In 1930s there had been an attempt to impose a policy of "Cyprus for the Cypriots" which was interpreted by Cypriot nationalists as implying a denial by Britain of their national origins. Thus, that policy lasted for a short while. "It would have been flying in the face of reality for the British

³ Idem.

authorities to try to maintain that the Greek Cypriots were not Greek or the Turkish Cypriots not Turks."⁴ The two communities shared a common language, culture, religion and history with their motherlands. The secondary education in the Greek Gymnasia and in the Turkish Lycees in Cyprus followed the same curriculum as in Greece and Türkiye. Above all, the Cypriots believed themselves to be Greeks and Turks, and nothing else mattered. British politicians and officials did not think that there was anything improper or unreasonable about Cypriots identifying themselves with Greece and Türkiye in this way. It was the consequences of nationalism, not its validity which troubled British policy-makers. Their problem was how to reconcile the conflicting claims of the two separate nations.

It is doubtless that, if it had not been for the presence of the Turkish community in Cyprus and for Türkiye's interest in the island, Britain would have conceded Enosis because of the Turkish Cypriots and because of the proximity of Cyprus to the Turkish mainland. To the British the Turkish interest seemed undeniable. It is true to say that Cyprus had a Greek character, but the Turkish connection with Cyprus had lasted for nearly four hundred centuries and reached back nearly as far as the beginning of European colonization of the Americas and far longer than the whole history of the United States. Other alien regimes - Lusignan, Venetian and others - had come and gone without impinging deeply on the Greek character of the island, but the Turkish regime was different; it lasted longer and had an abiding effect on the demographic and ethnic character of Cyprus.

As mentioned in the previous section, the "toy parliament" for Cyprus did have the effect of aligning the Turkish Cypriots with the British, and the structure adopted for the legislative has often been condemned by the Greek Cypriots as a device designed by Britain to enable it to "divide and rule" in Cyprus.

⁴ Ibid., p. 17.

When the ratio of Turks to Greeks in population declined from one quarter to one fifth, Britain adjusted the composition of the council accordingly. But by then the pattern of political antagonism between the two communities had become set. Britain had planned to procure and then exploit antagonism between the Greeks and the Turks in the island.

During the last thirty years of British rule the government of the island was "undemocratic and authoritarian."⁵ The absence of democracy in the government of their country was resented by the Cypriots. For the Greeks, it was the denial of Enosis, not the lack of democratic government, although "it was easy to establish a connection between the two and to represent Britain's refusal to countenance Enosis as the ultimate in depriving Greek Cypriots of their inalienable democratic rights."⁶ As for the Turks, the overriding issue for them was the prevention of Enosis. They were suspicious of democratic processes lest they might lead in time to the realization of Enosis; the connection was obvious for them too.

The colonial administration was also accused of having been offensively paternalist in its attitude toward the Cypriots. Cypriots, both Greek and Turk, were quick to take offence at any instance of overbearing or of inconsiderate behaviour by the British rulers. The Greek Cypriot press kept on reminding the British Administration that "Cyprus had been a centre of civilization and culture at a time when Ancient Britons were still living in huts and doubling themselves with woad."⁷ Macmillan observed in the House of Commons on 5 December 1955 that the inhabitants of Cyprus were civilized when the inhabitants of Britain were primitive. "Here therefore is a problem which is very different from the more normal problem of colonial development."⁸

⁵ Ibid., p. 21.

⁶ Ibid., p. 22.

⁷ Idem.

⁸ H. of C. debates, vol. 547, col. 34.

Each Cypriot community accused the British Administration of discriminating in favor of the other. From the Greek side the complaints usually concerned actions on the political area; Britain was accused of siding with the Turks not only on the central issue of Enosis, but also in domestic political affairs concerning municipal and rural administration. But there was little basis for the Greek Cypriot complaints: They were symptomatic of the grievance over sovereignty rather than of any genuine distrust of the impartiality of the British authorities. In disputes between the two communities on the local plane, the Greek Cypriots were more successful in influencing the British officials. The Turkish Cypriots, on the other hand, were concerned with local issues and individual cases where they suspected that British officials were being unfairly influenced by the advice received from Greek members of their staff- as Greeks were in the majority in the public services. The Administration preferred Greek Cypriots by ensuring education as a merit. Thus, the Greek Cypriots had the edge over Turkish Cypriots in competing for jobs and advancement in the public service. John Reddaway in *Burdened with Cyprus* accepts this fact and says "it is probable that the sheer preponderance of Greek Cypriot influence did sometimes manifest itself in an unconscious bias by the colonial administration towards Greek and against Turkish Cypriots in public employment and in other government business" he goes on by quoting from the Turkish Foreign Minister Günes who said at the second Geneva Conference that, "Under the British rule the Greek Cypriots were treated as first-class citizens, the Turkish Cypriots as second-class."⁹

During the British rule the attitude of the Greeks towards the Turkish Cypriots was one of indifference often verging on contempt and sometimes erupting into irritation when Turks appeared to be overstepping their proper place as a tolerated minority. For their part the Turkish Cypriots had acquired something of an inferiority complex towards the Greeks since the

⁹ John Reddaway, *Burdened with Cyprus* (Great Britain: Clarendon Press, 1985), p. 27.

arrival of the British. But while they feared the adroitness and energy of their Greek compatriots in political, commercial and financial affairs -as the Greeks had the control of politics, commerce and trade- they resented the prosperity and influence they had acquired during the British rule.

The relationships between the two communities was at large one of tolerance rather than harmony in peaceful times. It will not be wrong to say that British authorities were mostly responsible for this relationship by fomenting an artificial conflict between the two communities in Cyprus which resulted in violence and bitter fights between the Greek and the Turkish Cypriots after the British left the island. In the House of Commons on 15 July 1957 Lena Jeger asserted that:

"Since the emergency and since the present Government have been in power, there has been a deterioration of racial relationships in Cyprus which is quite unnecessary and is not borne out by historical experience."¹⁰

¹⁰ H. of C. debates, vol. 573, col. 871.

LAWRENCE DURRELL
AND
BITTER LEMONS OF CYPRUS

Paternalism was a characteristic of the British attitude toward the colonial empire, including Cyprus, in the Victorian era. In 1930s the idea began to take hold in the Colonial Office and the Colonial Service that the function of the expatriate officer was to work himself out of a job by preparing for locally recruited staff to take over from him. That approach became more pronounced after 1945 when the process of decolonisation began to gather pace. In Cyprus a typically Victorian paternalism was much in evidence during the earlier years of British rule. But then and later, among colonial governors and officials there were a number of men who were distinguished not only for their humanity but also for their sympathetic attachment to the island and its peoples. For the first fifty years of British rule British officials were recruited specifically for service in Cyprus; they could and sometimes did move on to serve elsewhere in the colonial empire; but there was always a strong element among the expatriate officials in Cyprus who had settled down to a permanent career in the island. This element included both administrators and professional officers serving in departments such as those of education, antiquities, agriculture, forestry, co-operation, lands and surveys, and the police. Besides, scholars, painters, writers and poets were among those who were interested in Cyprus though it was a problematic island.

One of those writers was Lawrence Durrell who came to Cyprus to rest and to settle down. He bought a house in a village named Bellapaix, even worked as a teacher and an officer in the Information Office during the years 1953-56. Though he was British, he has deep feelings and interest toward the Greeks which is clearly felt in *Bitter Lemons of Cyprus*; he speaks Greek fluently, has a wide knowledge of Greek history, politics and literature; he lived in Greece and other Greek islands. He went to Foreign service in Greece, Egypt, Argentina and Yugoslavia.

He is both a writer and a poet. His first literary production was a collection of poems written between the ages of sixteen and nineteen, dated 1931. Following this year until 1985 he wrote continuously, mostly poems, novels, travel and adventure books. Some of his works are, *The Black Book*, *The Dark Labyrinth*, *Collected Poems and Selected Poems*, *Prospero's Cell*, *Reflections on a Marine Venus*, and *The Greek Islands*.

Bitter Lemons of Cyprus is one of his travel books, first published in 1957, and is dedicated to Austen Harrison, who is both one of Durrell's closest friends in Cyprus and one of the characters in the book. With *Bitter Lemons of Cyprus* Durrell completed his trilogy of island books and won Duff Cooper Memorial Prize. *Bitter Lemons of Cyprus* has another aspect which is that it shares its title with one of Durrell's poems in which he summarises his feelings about the island. The poem is as follows:

In an island of bitter lemons
Where the moon's cool fevers burn
From the dark globes of the fruit,

And the dry grass underfoot
Tortures memory and revises
Habits half a lifetime dead

Better leave the rest unsaid,
Beauty, darkness, vehemence
Let the old sea-nurses keep

Their memorials of sleep
And the Greek sea's curly head
Keep its calms like tears unshed

Keep its calms like tears unshed

LAWRENCE DURRELL

The theme of the poem is mainly sorrow; it foreshadows a sign of tragedy in the island that is seen in *Bitter Lemons of Cyprus* as well. It is not possible to find the date the poem was written, so one cannot be sure whether the book or the poem was written first but it is doubtless that Durrell's feelings about Cyprus are reflected in both.

In the preface to *Bitter Lemons of Cyprus* Durrell asserts that the book must not be understood as a political book but that it is an impressionistic study of the moods and atmospheres of Cyprus during the years 1953-56. Moreover, he claims to have seen the unfolding of the Cyprus tragedy both from the view point of the villagers and from that of the public service office¹ as he worked as an official in the Cyprus Government. It is doubtful to what extent he can reflect the moods and atmospheres of Cyprus only by explaining the events from the Greek and British point of view. Cyprus consists of two communities -Greek and Turkish- and it is not fair to ignore one of the communities and to try to write about the Cyprus tragedy accordingly, or to blame the other community harshly without having looked into the affair from the two opposing views. A number of people believed or wanted to believe that Cyprus tragedy came into being as a result of the British colonial rule but to be factual, the main root lies further deep than that. In fact, during 1953-56 the existing tragedy that Durrell witnessed was only a little part of the iceberg.

Bitter Lemons of Cyprus can be studied from two different approaches: the extrinsic and the intrinsic approach. In this paper extrinsic study is preferred as the book deals with the Cyprus' society, the native's psychology, and differing opinions the two different communities have about the reason of the disputes in the island. But the intrinsic approach cannot altogether be ignored as the language study whether it be superficially carried out cannot be deleted as language employed by the author has great impact on the reader and is the best way and tool to let the writer convey his ideas, thoughts, views to his reader. In this case, as *Bitter Lemons of Cyprus* is a

¹ Lawrence Durrell, *Bitter Lemons of Cyprus* (London: Faber and Faber Ltd., 1989), p. 11.

travel novel of historical importance, the language, poetic diction and style play a very significant role.

Peter Quennell in the *Daily Mail* wrote for *Bitter Lemons of Cyprus* that it is "both a controversial and a highly topical book. It is also one of the most evocative accounts of a lovely landscape and its perplexing but likeable inhabitants that I have read for several years." It is very difficult to disagree with Quennell as the book besides the tragedy, draws a picture of the island's landscape. It is described in such a detail that if one comes to the island after reading Durrell's book, he will not have any difficulty in finding his way. Moreover, Durrell's successful use of descriptive language enables the reader to see the picture in front of him. To illustrate, his travel to Bellapaix under a heavy rain to see the house he is going to buy, is described so effectively that the reader does not have any difficulty in sharing Durrell's feelings:

"Just outside Kyrenia a road turned to the right and led away a verdant strip of olive and carob land towards the foot-hills where Bellapaix stood in rain and mist...I was not prepared for the breathtaking congruence of the little village which surrounded and cradled it against the side of the mountain. Fronting the last rise, the road begins to wind through a landscape dense with orange and lemon trees, and noisy with running water. Almond and peach-blossom graze the road, as improbably precise as the decor to a Japanese play. The village comes down to the road for the last hundred yards or so with its grey old-fashioned houses with arched vaults and carved doors set in old-fashioned mouldings. Then abruptly one turns through an arc of 150 degrees under the Tree of Idleness and comes to a stop in the main square under the shadow of the Abbey itself. Young cypresses bent back against the sky as they took the wind; the broad flower beds were full of magnificent roses among the almond trees. Yet it all lay deserted in the rain."²

² Ibid., p. 55.

Starting from the first page to the very end the reader is influenced by the poetic use of language. Even in describing a political tragedy it often has a poetic beauty. Durrell, may be because of the effect of his experience in writing poetry, never gives up using poetic language throughout the book. In the very first page he describes his departure from Venice beautifully and his ability to use the words shows its effect on the reader, making him feel as if he himself were travelling with Durrell:

"These thoughts belong to Venice at dawn, seen from the deck of the ship which is to carry me down through the islands to Cyprus; a Venice wobbling in a thousand fresh-water reflections, cool as a jelly. It was as if some great master, stricken by dementia, had burst his whole colour-box against the sky to deafen the inner eye of the world. Cloud and water mixed into each other, dripping with colours, merging, overlapping, liquefying, with steeples and balconies and roofs floating in space, like the fragments of some stained-glass window seen through a dozen veils of rice-paper. Fragments of history touched with the colours of wine, tar, ochre, blood, fire-opal and ripening grain. The whole at the same time being rinsed softly back at the edges into a dawn sky as softly as circumspectly blue as a pigeon's egg."²

His use of figures of speech contributes greatly to the beauty and effectiveness of the language. To exemplify, he is highly effective in explaining a fearful and restless atmosphere while he was travelling in the middle of the night to catch a caique set off for Cyprus, loaded with arms and ammunition:

" We spent an hour shivering among the windy ruins of Vouni and drinking our wine, while my companion watched the sea boiling and

² Ibid., p. 15.

fretting below us under the moon- its ruffled silver feathers flying in the windy tides which beat up from Turkey to shatter themselves on those forbidding headlands and capes, and rumble among the subterranean caves. The coast had become more desolate now and the road wound along it within sight and sound of the troubled waters; every bend was a hairpin cut into the grey mulch of a limestone whose coarse dirty thatch lay damp and inert, heavy with seashells. Once or twice we thought we saw the shadow of a man on the cliffs or among the olive trees and I pulled up, expecting a challenge..."³

As seen from the above quote, Durrell creates a mythical atmosphere by combining the poetical language with expectation and fear aroused from the trip and the unknown.

The reader is informed about the history, mythology, social life, and native people of Cyprus from the stand point of the writer. Moreover, the reader experiences, learns and feels more about the atmosphere of Cyprus with Durrell. Thus, he also accepts Durrell's judgements, opinions and prejudices. In *Bitter Lemons of Cyprus*, Durrell explains what he sees, feels and experiences in the island step by step, sometimes by criticising and sometimes by commenting on the behaviours and attitudes of the inhabitants.

Starting from the very first page the reader learns Durrell's attitude towards the inhabitants. It is obvious that he is fond of Greeks and contemptuous for Turkish Cypriots when he says, " ...Turks who either knew no Greek, or would not 'condescend' to speak it...", and "I was beginning to think that successive occupations had extirpated any trace whatsoever of the Greek 'genius'..."⁴ From these comments of Durrell it is clear enough that he came

³ Ibid., p. 169.

⁴ Ibid., p. 22.

to the island fully prejudiced about the Turkish Cypriots, and it is sad to say, throughout his stay in the island instead of trying to establish relationships, he prefers to stay back, and to criticise harshly and flinchingly the Turkish Cypriots.

If he managed to be unprejudiced about the Turkish Cypriot community he would see that his comment that Turks do not know Greek or that they do not condescend to speak Greek was not true. In Cyprus, there were villages with mixed communities, and they spoke each other's language. On the other hand, by claiming Greeks "genius", he clearly reflected his deep feelings towards this race which indirectly directed and affected the reader.

Durrell, in the first chapter, during a conversation with the cabin-steward informs the reader about his aim in coming to Cyprus. Instead of going to Athens, he prefers to come to Cyprus because of "money restrictions." He says "I was intending to live in Cyprus, to buy a house if possible."⁵

He manages to buy a house in a village where Greek Cypriots are in the majority. This experience is full of unexpected events to Durrell as he witnesses the co-operation between the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots in business. During his stay in the island it is the first and the last time that he has a close relationship with a Turkish Cypriot named Sabri who helps Durrell in finding a house. Moreover, he witnesses how bargaining is carried out adding more to Durrell's experiences in the island. Being a rogue is an important and a positive aspect in business which Durrell learns from his Greek Cypriot friend Clipo when he asks how Clito would set about buying a house in the island. The answer is interesting as Clito says "I should go to the biggest rogue in Kyrenia-of course everyone is a rouge in Kyrenia except me- but I should go to Sabri the Turk. He is a

⁵ Ibid., p. 16.

terrestrial rogue of business and has many houses." Durrell finds it highly strange that a Greek Cypriot recommends a Turkish Cypriot but there is a truth that Durrell does not know: apart from the enmity, Greek Cypriots and Turkish Cypriots lived peacefully together for a very long time. Besides, they were neighbours, sharing many things together.

In return, when Sabri sends Durrell to a Greek Cypriot for the rebuilding of the house, Durrell expresses his surprise by saying "I was sent you by a Greek, and now the Turk sends me back to a Greek."⁶ Sabri's answer to Durrell is clear evidence of the relationship between the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots that though they have different religions and speak different languages, they are living in an island, doing business and sometimes entertaining themselves together. "'Cyprus is small,' Sabri said 'and we are all friends, though very different. This is Cyprus, my dear.'"⁷ Durrell, however, insists on denying the co-operation between the Greek and Turkish Cypriots throughout his stay in the island.

In Cyprus, there were some truths that many foreigners ignored or did not want to accept. In the economic sector there existed complete unity and mutual dependence. There were never two separate economies in Cyprus. It must be added, however, that certain trades, such as building and cabinet-making were practised exclusively by Greek Cypriots, while others such as midwifery, folk-medicine, quilt-making and sackcloth-weaving, were exclusively practised by Turkish Cypriots.

The cultural relations between the two communities are also deep and therefore of a long mutual dependence. Thus, the Greek folk poets in the prologue to their poems which they used to recite at fairs and other places, called upon both Greek and Turkish Cypriots to listen to them as all groups took part in such community festivities. There were also Turkish folk poets who composed in Greek in the traditional manner.

⁶ Ibid., p. 73.

⁷ Ibid., p. 74.

* This co-existence and mutual influence of the two groups were shown by the fact that the two languages intermixed, so that a great number of Turkish words added to the Greek spoken on the island. Similarly some Greek words and phrases were used in Turkish . It should suffice to say that these features are clear evidence of a peaceful co-existence and harmonious contact between the two communities in Cyprus; but unfortunately the enmity has always been there.

In the first six chapters of *Bitter Lemons of Cyprus* Durrell explains his settlement in the island, his opinions and relationships with the natives by giving some signs and clues of the tragedy he was going to witness. One of these signs is the problem he faces caused by his Greek neighbour, Morais, because of Durrell's nationality:

"Morais was carrying on a grumbling monologue in a harsh voice which went on like this: 'And now if we are going to have the swine actually living in our villages.... It's bad enough to have them masters....'"⁸

Durrell, however, is always successful in extinguishing these negative reactions of Greek Cypriots towards the British identity as his long residence in Greece enabled him to study the Greek character. Durrell's response to Morais is unexpected by everyone including Morais himself. Durrell walks up to him and embraces him by saying:

"'Neighbour, I have come to live with you. I know what Greek hospitality is. I want you to know that I am always ready to be of service to my neighbour. I have heard praise of you everywhere in the village as a fine honest farmer.'"⁹

⁸ Ibid., p. 83.

⁹ Ibid., pp. 83-84.

By saying so, Durrell has the control over Morais and his response is typical to a Greek Cypriot who is considered highly sensational in the neighbourhood:

"Inexorable chain of scientific reasoning! he looked absolutely amazed and put out of countenance. He began to stammer out something, but I ducked back into the door and left him to the mercy of his friends who had shown an evident delight and appreciation of this little performance...Poor Morais! he made one or two ineffectual attempts to speak but was drowned by the voices chiding him."¹⁰

As it is seen from the above quotation, Durrell always copes with negative reactions toward the British identity by using the sensibility of the natives to the neighbourhood.

Starting with the seventh chapter "A Telling of Omens", Durrell begins to feel the Cyprus tragedy more, especially after his friend Alexis' arrival from Athens to Cyprus.

Durrell prepares his reader to the coming events and tragedy by giving a quotation from *British Cyprus* by W. Hepworth Dixon, 1887. The quotation is as follows:

"Under Ottoman rule, the Cypriotes had a clear majority of votes.

Under English rule, the Cypriotes-counting both Christians and Mohammedans- are a minority of two in seven...

Under Ottoman rule, the representatives of the people had a majority of votes. Under English rule, representatives of people are altogether excluded from the board. Formerly the Cypriotes had as much control over their affairs as English people; now they are as helpless as a multitude of Russian serfs....

¹⁰ Ibid., 84.

Such changes must be judged by the results; but for the time they have an ugly look. One hardly likes to see a popular franchise filched away, even though we get a cleaner street and stronger pier in payment for the theft. No rights are prized so much as local rights to which a man is born. The story of our city wards is full of warnings on that point. More than one Irish king has started on his downward path by tampering with the rights of city wards. No race, however weak, prefers a stranger in the chair of state."¹¹

In the previous sections, the Ottoman and the British rule was compared and explained in detail. Thus, in the light of these information, Durrell's judgements and criticisms will be analysed by relaying events as close to the realities as possible.

In the seventh chapter "A Telling Of Omens", Durrell, during a conversation with his friend Alexis - who was working in the United States and was closer to the Cyprus problem - informs the reader from a different point of view for the first time. Alexis when compared with Durrell is more objective and is free from prejudice. He says:

"You see, the acceptance of the Greek case by Athens has altered the whole psychological picture here; it is a sort of moral endorsement for the right to Union which never existed before, and which if it isn't taken seriously may lead anywhere. And the F.O. seems fast asleep in London. Eden's failure to grasp the Greek offer is regarded by Athens as lunacy. After all, the only condition they asked was the change of one word in the statement...Moreover Athens could then have refused to bow to Cypriot pressure and the thing would have simmered on here indefinitely."¹²

¹¹ Ibid., p.116.

¹² Ibid., pp. 116-117.

Alexis looks at the Cyprus problem as an outsider while Durrell, living within the Greek Cypriots, thinks that the problem can be solved easily believing very ironically in the old-ties between British and Greek Cypriots. Durrell says:

"...but the old-ties are pretty strong, even here you know. You'd be surprised how much we are beloved."¹³

However, as time passes, Durrell realises that he is totally wrong in his judgement. Following this conversation, he finds himself thinking, discussing and wondering about the events that start to occur around him. The other opinion about the happenings in the island belongs to an Israeli journalist who says to Durrell:

"The decision to take it to UNO was a grave error, though I suppose the Greeks had no alternative and were reacting to domestic pressure. I'm convinced they want to deflate the tyre, not blow it up any more- because it could go off...I don't myself believe in Greek ill intentions but they will need something stronger than the moral case if they are going to interest UNO which has so many other problems. You can't just point to a perfectly tranquil little island and ask for Union without more ado. The world must be convinced that the problem merits international consideration...I'm saying that serious trouble could arise. There must be twenty Cypriots capable of blowing up something...The bulk of the people, as yet quite passive, would be forced to choose. We loved the British but we were forced by sentiment to rally to the cause when the storm broke."¹⁴

¹³ Ibid., p. 118.

¹⁴ Ibid., p. 119.

The judgements of the journalist are mostly correct as at last the Greek Cypriots with the help of their motherland not only took the problem to the United Nations but managed to change the world against the Turkish Cypriots.

The restless atmosphere among the Greek Cypriots that arose from the policy of Britain came to a degree that, they complain the existing situation to every British traveller they met. One of them was Alexander Kinglake who set out on a Grand Tour of the Near East in 1834 and visited Cyprus. In his travel book *Eothen*, he writes about his short but striking experience he has in the island. Kinglake spends an evening in a Greek Cypriot's house, where he listens to the complaints about the British government. He writes:

"My Greek host was chatting with me when suddenly he assumed a serious air, and intimated a wish to talk over the British Constitution,- a subject with which as he assured me, he was thoroughly acquainted. He presently, however, remarked that there was one anomalous circumstance attended upon the practical working of our political system which he had never been able to hear explained in a manner satisfactory to himself."¹⁵

As seen from the above quotation, Britain never attached the necessary importance to the feelings and necessity of inhabitants which paved way to bitter fights.

Durrell, as he also says in the book, does not want to accept that the wish for Union can spread out among the whole Greek Cypriots, trusting both the old-ties and the love between British and Greek Cypriots. He also has a deep trust in the British Government that it will manage to cope with this problem like the others. He says:

¹⁵ Alexander Kinglake, *Eothen* (Great Britain: Oxford University Press, 1991), p. 72.

"It sounded almost preposterous...I am sure the F.O. has weighed it up. You'll see. They will set a time-limit after a brisk haggle and we'll all subside into sun-bemused tranquillity."¹⁶

On the other hand, Durrell criticises the British Government to be asleep and not to be serious enough in the Cyprus problem which is evidence of Durrell's being in doubt:

"But if these considerations could be idly dismissed for the time being, it was not long before they appeared again in one or another different guise...But what worried me was that officials in whom political power was vested should regard the whole problem as essentially a colonial rather than a European one, and apply the dusty yardstick of other colonies to it. However negligible the Cyprus issue might seem it was after all soon to emerge on the plateau of international relations; ignorance of the basic factors might prevent London using the tact, skill and brains which were needed to reach a settlement."¹⁷

In the second and the third sections, British rule and policy toward Cyprus is explained in detail but to summarise, as Durrell says in the above quotation, Britain did not attach the necessary importance to the psychology and feelings of the inhabitants in the island, considering Cyprus to be the same as the other British colonies.

Though Durrell in the preface to *Bitter Lemons of Cyprus* warns his reader that it is not a political book, it is hard to believe after reading it, as Durrell, instead of just telling his experiences, he criticises and judges in a very biased manner not only the British rule but the Ottoman rule and Turkish Cypriots as well. This aspect is felt throughout the book, especially starting from the seventh chapter "A Telling of Omens".

¹⁶ Ibid., p. 118.

¹⁷ Ibid., pp. 120-121.

Durrell harshly criticises the Ottoman rule. Therefore, it is clear that Durrell has a deep antipathy towards the Turks and sympathy towards the Greeks when he says:

"For Byzantine culture was something more than the sum of the elements it drew from languishing Hellenism and the influences of the Near East...for in 330 when Constantine the Great shifted the capital of the Roman world to Byzantium, he founded a spiritual empire quite unique in the style and resonance of its approach to problems, in its architecture, laws and literature...over eleven hundred years from its fateful founding to its fall in 1453, Greece was a part of that great octopus, whose tentacles touched Asia, Europe and Africa;...and the Greek churches and communities kept it alive through four centuries after Byzantium itself had gone to dust and its children foundered deeper and deeper into darkness which Türkiye brought upon the world she is inherited. What does amaze one however is that the Turks, perhaps through lack of a definite cultural pattern of their own, or of worth imposing on the Greeks, left them freedom of religion, language and even local government, and indeed vested in them a large part of the Imperial administration: a recognition perhaps of the enviable qualities of restlessness and imagination which they themselves lacked."¹⁸

Durrell's negative feelings toward Turks may stem from the Ottoman Empire as they had gained the control of the land that once belonged to the Byzantine Empire. This assumption could be factual because there is no other logical explanation of Durrell's comments and attitude.

Is it not a positive aspect of Ottoman rule to give freedom of religion and language to the inhabitants, and to establish democratic laws unlike the British rule? In fact as explained in the previous parts, it is the policy of the

¹⁸ Ibid., pp. 122-123.

Ottoman rule not to put pressure on the inhabitants of the conquered areas. Moreover, Durrell blames Turks of lacking a cultural model which is an unjust blame full of prejudice. If one studies the Ottoman Empire, one will see that democracy which did not exist in the other regimes at that time, was dominant in every organ in the Ottoman Empire. Therefore, how can an Empire, having a democratic regime, lack a cultural model? Even this little example is enough to say that Durrell, though he knows history quite well, does not want to accept the superiority of the Ottoman rule. In truth, there were some deficiencies during the Ottoman reign but after experiencing British rule, it can be said that besides some positive developments, the natives missed the democratic regime of the Ottoman Empire. W. Hepworth Dixon in *British Cyprus* quoted the first British Administrator, Sir Garnet Wolseley, who expressed his surprise about the justice and humanitarian nature of the Turkish laws: "All of us have changed our first opinions, no one more than myself. In truth, the more I master the body of these Turkish laws, the more I am surprised at their humanity and justice."¹⁹

The British were surprised to find such fair rule and the Greek Cypriots, who were waiting for the British full of hope, were disappointed by harsh and unexpected changes against their elected majority in the legislative council. Disappointments followed one another when the British rule named a legislative council without consulting the natives and appointed to it four British, one Turkish Cypriot, one Greek Cypriot, and one Italian member.

High Commissioner Sir W. F. Smith in a report to Chamberlain, the Colonial Secretary, states that:

"On a number of occasions Greek Cypriot leaders and Greek authors admitted that Turkish rule had been more generous and more concerned for the welfare of the Greeks than the British administration. The replies of the Greek representatives in the Legislative Council to the British High Commissioner's speeches

¹⁹ W. Hepworth Dixon, *British Cyprus* (London: 1879), p. 32.

contained references to the greater care and assistance they had received under the Turkish Government."²⁰

Durrell, in *Bitter Lemons Of Cyprus* seems to ignore these facts, judging the Ottoman rule harshly. Durrell goes on blaming Turks for being lazy and says:

"...and the average Greek community emerged from the Turkish occupation less changed psychologically, say, than the British did from the Norman. Much that was Turkish in the way of manners, cookery, and so on was retained, but even this residue was soon infused with a liveliness quite foreign to the stately old-fashioned Turkish style with its contemplative and luxurious indolence."²¹

"Decades of masterly inaction had reduced the common amenities of the island to an almost Turkish state of desuetude."²²

It is highly interesting that Durrell talks about the Turks as if they were creatures that carry a disease, and that Greek Cypriots must be aware of. The reader, therefore, will be affected and directed in a negative way by Durrell which will be an unfair and a wrong influence. When international trade, commercial activities and industry of Cyprus are analysed, they will throw a light on to the reign of the Ottoman Empire which Durrell ignores or does not know.

The economic policy of the Turkish administration in the island was generally liberal, and there were no serious restrictions on the import and export of commercial items. Only the export of wheat caused some difficulties from time to time because vessels carrying grain were liable to be stopped by the military, as the Ottoman Empire did not allow the exports of foodstuffs from its territories to certain European countries. The Turks allowed foreigners to settle in the island and carry on their business freely.

²⁰ High Commissioner Sir W. F. Smith's despatch to Chamberlain, the Colonial Secretary 21 July, 1903.

²¹ Lawrence Durrell, *Bitter Lemons of Cyprus* (London: Faber and Faber Ltd., 1989), p. 123.

²² *Ibid.*, p. 162.

Cyprus has always been the centre of the trade route between East and West. Its natural sources such as forests, mines (copper, iron, gypsum, asbestos, amianthus), or agricultural produce such as corn, oil, honey, silk, wool, barley, wheat, cotton, and salt were a great attraction for merchants trading with the Middle East. According to Professor John Heyman of Leyden University, who visited Cyprus in the early years of the eighteenth century, there was always a surplus of these products since the island produced almost thirty per cent more than was consumed locally. As Professor Heyman points out, "This rendered everything cheap, so that vessels frequently put in at Cyprus to take in provisions for their voyage."²³

Richard Pococke, who visited Cyprus in 1738, in his account, published in London in 1743, referred to the cheapness of many kinds of provisions in the island in 1700's and says, "In a word, it is a surprising thing to see Cyprus maintain its own people in such great plenty, and export so many things abroad."²⁴

After Britain gained control over Cyprus, books written about the first years of British rule frequently reflected many of the different aspects of life in Cyprus during the Turkish period. One such book was written by Esme Scott-Stevenson who gives an interesting, sincere, and vivid account of the period. Mrs. Scott-Stevenson's vivid description of the market place in Nicosia is a first-hand report of the thriving business life in the capital. Her description of the market place is worth quoting in order to enlighten Durrell's claims to the Turkish rule's lacking liveliness:

"We first turned into a street where were many tanners busily at work, next down one full of dyer's shops, with runnels of blue and crimson colours mingling in the drain. Up again, we passed through a bazaar of coppersmiths and bell-makers, where the hammering and jongling were quite deafening, whilst a turn to the right brought us into the vegetable market in which, on all sides, were huge melons and

²³ Ahmet G. Gazioglu *The Turks in Cyprus* (London: K. Rüstem & Brother, 1990), p. 152.

²⁴ Idem.

pumpkins, with piles of unions, figs, and grapes strewn the ground."²⁵

This passage clearly shows that people of Cyprus were engaged in manufacturing and trade, and enjoyed a free and active commercial life during the Turkish period. These examples can be multiplied but there is one other and the most important point that refutes Durrell's statements about the Turkish rule: education.

Education during the Turkish rule is explained in the second section "Cyprus Under the Turks". In the following lines, education during the Turkish and British rule will be compared to make clear some points Durrell mentions in *Bitter Lemons of Cyprus*.

From the first days after the Turkish conquest until the transfer of the administration to Britain, Turks never interfered with Greek Cypriot education. Although the Moslem schools in the island received no state aid until 1864, the Greek Cypriot schools received substantial sums from the island's Treasury since 1839. They were also financed from private sources or by religious institutions associated with the Greek Orthodox Church of Cyprus. At the time of the arrival of the British in 1878 there were 83 Greek Cypriot schools and 65 Turkish Cypriot schools in the island.²⁶ Almost all the Christian schools were supported mainly by the church. The number of schools were satisfactory for both Greek Cypriots and Turkish Cypriots in relation to the size of the two communities.

W.W. Weir, in his book about education in Cyprus which deals principally with the British period, states that, "the head of the Greek Orthodox Church was their supreme authority in education during the period of Turkish rule."²⁷ He later deals with the subject of 'Education and the Greek National Feeling' and says, "No understanding of Greek schools in Turkey can be

²⁵ Esme Scott-Stevenson, *Our Home In Cyprus* (London, 1880), p. 56.

²⁶ Ahmet G. Gazioglu *The Turks in Cyprus* (London: K. Rüstem & Brother, 1990), p. 203.

²⁷ W. W. Weir, *Education in Cyprus. Some Theories and Practices in Education in the Island of Cyprus since 1878* (Cyprus, 1952), p. 24.

gained without noting the underlying aim namely *to keep alive the national feeling*." As it is seen from the above quotation, Greek nationalism found a chance to be kept alive and to be encouraged by the Greek schools.

On the other hand, in the early years of the British occupation measures were taken by the Colonial Government to provide centralization in education and to attach conditions to government aid, particularly with regard to the terms under which teachers were employed. The Greek Cypriot leaders objected strongly to this, and accused Britain of being less tolerant than the Turks in their attitude to freedom of education.

In the light of these historical facts, Durrell's experience in teaching can be understood better as Durrell, during his stay in the island, teaches English for a while which helps him see the system of education, nationalist feelings, anti-British propaganda kept at the boil by press, by priests, and by official direction, and to feel the strained atmosphere among the young Greek Cypriots.

"I had also at this time begun to teach English to the students of the Nicosia Gymnasium- a task which though arduous was most interesting, since here one could feel the true temperature of nationalist feeling among the older students, who hardly a year later were to be among the terrorist groups. They could not foresee this, as yet, however, and their vociferous enthusiasms led them no farther than public demonstrations of faith in UNO."²⁸

After seeing the young Greek Cypriots' nationalist feelings were kept at the boil by official direction, by press, by the heady rhetoric of local demagogues and priests, Durrell wonders about the reason and asks one of the teachers:

"We must mobilize opinion for our appeal, and everyone is so slack in Cyprus. Solidarity of opinion is not enough-besides it is there, it exists. But suppose we have to take peaceful action to back up our

²⁸ Lawrence Durrell, *Bitter Lemons of Cyprus* (London: Faber and Faber Ltd., 1989), p. 125.

case, demonstrations, strikes, and so on? Students would play a large part in helping to form world opinion."²⁹

The answer reflects a typical Greek method of keeping enosis- wish for union with Greece- first in the agenda of the British Government and later in the agenda of the world.

The freedom in education that was given by the Turkish rule enabled the Greek authorities to control and direct education to reach their aim, enosis, though it is questionable whether Greeks deserved this freedom or not, as education is used to impose negative feelings on the young brains. When, therefore the British rule tried to gain power and control in education, Greek Cypriots strongly opposed to the government, for they thought there will be difficulties in keeping alive the nationalist feeling.

In this section, Durrell's attitudes toward the three communities-British, Greek Cypriot and Turkish Cypriot were tried to be analysed by relating his claims to history and to facts as much as possible. Examples were given from historical books and writers that came to Cyprus, and managed to write about the Cypriot life, the inhabitants and the Cyprus problem in a more objectively and unprejudiced manner than Durrell.

As a British, he has to fight with the anti-British feeling of the Greek Cypriots which always ends in his victory as in the example of the Greek Cypriot, Morais, for he is highly familiar with the Greek character. In addition, his denial of the co-operation between the Greek Cypriots and the Turkish Cypriots is a clear evidence of a prejudiced attitude felt throughout the book.

Therefore, much working is needed to enlighten all those who are concerned with Cyprus and the Cyprus problem and especially writers whose duty needs utmost importance.

²⁹ Ibid., p. 133.

CONCLUSION

In brief, as to its strategic position on the main routes between Europe and Asia, Cyprus has always had a troubled history, remained at the mercy of the dominant power in the area. It lacked the chance to govern itself till 1960 which gave way to the native's struggle for their national identity.

Cyprus has a mixed-population, made up of several ethnic groups, mainly Greek Orthodox community, comprising 80 per cent, and Turkish Moslem community, consisting the 18 per cent of the population an imbalance which added more to the problems of the island, as they were two communities having different religion and speaking a different language. The two main communities have been in conflict with one another. Thus, Cyprus, nobly described as a "paradise par excellence" as well as a "troubled" island has taken thousands of people to the island on diplomatic and other special duties.

Lawrence Durrell, British poet and writer, known for his great interest in Greeks, visited the island between the years 1953-56, and witnessed these two contrary characteristics of the island which he explained in *Bitter Lemons of Cyprus*. Durrell, like most of the British and Greek historians and writers explains the Cyprus tragedy from the Greek and British point of view, ignoring the presence of the Turkish Cypriot community and criticising the Turkish rule unflinchingly.

Bitter Lemons of Cyprus is a work of travel literature full of literary merit due to the poetic diction of the writer and the outlook he has on the events. He goes on to express his own sentiments and views; hence commenting on the scenes he witnesses the book becomes not only a travel book or a historical one but a book worthy of literary criticism from the standpoint of a scholar dealing with literature. As literature cannot be completely set apart from other social studies, *Bitter Lemons of Cyprus* sets a good example of

such a work. There are not, unfortunately, too many travel books worthy of reading as they stand out as guides or diaries but *Bitter Lemons of Cyprus* is language wise similar to *Eothen* another masterpiece of travel literature written by A. W. Kinglake in 1857.

The book also deals with the historical, cultural and sociological past of the island. Therefore, extensive use of historical books has been made to relay the historical events as close to the realities as possible, to enlighten the reader whose mind has been filled up with Durrell's prejudiced and false judgements about the Turkish Cypriot and the Turkish domain which lasted for four hundred years.

The main objective of this paper has been to find out the facts concerning the Turkish Cypriots and the Turkish rule as far as possible. Unless the Turkish and the Greek Cypriots learn their history from a correct perspective, and stop reading and listening to falsehoods intended to foster enmity between them, they will never be able to understand and learn to respect each other.

Historical books and literature are helpful, to some extent, in creating peace and cooperation between nations and peoples if they are written without prejudice, and give an accurate account of the events. However, if historians and writers, like Durrell, are not genuine and straightforward, and if they distort the facts, then the Cypriots' past will not be understood clearly and both their present and future attitudes will be based on false assumptions, leading them to an unpredictable and most likely the least wanted end.

BIBLIOGRAPHY

Crawshaw, Nancy. *The Cyprus Revolt*. London: William Clowes & Sons Ltd., 1978.

Dixon, W. Hepworth. *British Cyprus*. London, 1879.

Durrell, Lawrence. *Bitter Lemons of Cyprus*. London: Faber & Faber Ltd., 1989.

Gazioglu, Ahmet C. *The Turks in Cyprus*. London: K. Rüstem & Brother, 1990.

Hill, Sir George. *A History of Cyprus*, IV Volumes. Cambridge University Press, 1948.

Kinglake, Alexander. *Eothen*. Great Britain: Oxford University Press, 1991.

Pantelli, Dr. Stavros. *The Making of Modern Cyprus*. England: Interworld Publications Ltd., 1990.

Reddaway, John. *Burdened with Cyprus*. Great Britain: Clarendon Press, 1986.

Stevenson, Esme Scott. *Our Home in Cyprus*. London, 1880.

Stavrinides, Zenon. *The Cyprus Conflict*. 1976.

Weir, W. W. *Education in Cyprus. Some Theories and Practices in Education in the Island of Cyprus since 1878*. Cyprus, 1952.

Wellek, Rene and Warren Austin. *Theory of Literature*. England: Penguin Group, 1993.